

Привітання наймолодших гостей з України

Ласкаво просимо на гостинну землю Польщі. Добре, що ми можемо зустрітися, хоча за драматичних обставин. Війна не повинна бути частиною нашого життя, але вона стала. Ніхто з нас не хоче такого світу. Ми знаємо, що Ваші серця, думки, емоції там, в Україні. Ви були змушені покинути свої домівки, друзів, свою країну. Допомогати – наш людський обов'язок, але ми хочемо, щоб Ви знали, що ми допомагаємо Вам не почувтись з обов'язку – ми допомагаємо, бо цього прагне наше серце. Ми з Вами і будемо з Вами. Ми пропонуємо допомогу, гостинність, розмови та підтримку. Ви можете розраховувати на нас.

ТЕМИ ДЛЯ РОЗМОВ

TEMATY DO ROZMÓW

Теми для розмов про нас
і наші країни.
Польською та українською мовами.

Текст: Мая Крамер, Кароліна Лаубе Крамер
Мериторична консультація: Управління освіти столичного міста Варшави
Переклад: Світлана Дахно
Педагогічна консультація: Ірина Іванюк, кандидат педагогічних наук
Графічний дизайн і верстка: Кароліна Лаубе Крамер
Ілюстрації: OUZO DESIGN

Видавці:
Фонд «Кохая Польшу», e-mail: fundacja@kochampolske.eu
Союз польських метрополій, e-mail: biuro@metropolie.pl

U
UNIA
METROPOLII
POLSKICH
IM. PAWŁA ADAMOWICZA

ISBN: 978-83-7781-165-8

© Copyright by Фонд „Кохая Польшу”
Варшава 2022
Всі права захищені

**MAJA KRÄMER &
KAROLINA LAUBE KRÄMER**

ДОРОГІ БАТЬКИ, БАБУСІ ТА ДІДУСІ, СУСІДИ, ВЧИТЕЛІ, ОПІКУНИ!

Ви тримаєте у Ваших руках збірку універсальних матеріалів: «Теми для розмов з дітьми». Запропонуйте їх своїм підопічним. Спонукайте їх до спільного цікавого й творчого проведення часу зі своїми ровесниками з-за кордону.

Пропозиція

Не маючи вибору, не з нашої вини, ми всі опинилися в ситуації, в якій мусимо собі дати раду. Сподіваємося, що наш світ дуже швидко повернеться до нормального життя, що ми знову будемо жити спокійно, нормально. Не відчуваючи загрози, без страху, страждань і сліз. Треба перечекаати цей складний період. Легше пробудити в собі надію, коли ви не самотні, діючи, а не будучи пасивним, займаючись творчою діяльністю, що надає сенс життю. Давайте спільно використаємо обставини та час, щоб:

- представити один одному свою країну, культуру та звичаї;
- поділитися досвідом, емоціями;
- краще пізнати і зрозуміти один одного;
- хоча б на хвилину відкинути думки про сумну реальність і посміхнутися, хоча б на хвилину;
- почати вивчати мову сусідів;
- можливо встановляться взаємини, що переростуть у довготривалу дружбу.

Розмовляючи, діючи, роблячи щось спільно, легше зберегти ілюзію нормальності, хоча ситуація не є нормальною.

Про „Теми для розмов з дітьми”

Всіх нас приголомшила ситуація. Ми знали, що повинні реагувати швидко та конструктивно. Готуючи цей матеріал, ми використали книгу „Неочевидна Польська Складанка”, що запрошує до розмов про Польщу між різними областями і незалежно від поколінь. „Складанку” написано для дітей та підлітків, а також їхніх опікунів, які проживають у Польщі. Саме тому в ній посилання на польську реальність: мову, культуру, традиції та географію. Тепер ми використовуємо цю публікацію, щоб поговорити з вами. Вона про Польщу, тому може допомогти нашим гостям почуватися впевненіше. Найважливіша її мета - пізнати один одного.

Діємо так швидко, як тільки це можливо, немає часу на те, щоб створювати все з нуля. Пам’ятайте:

- тексти написано з орієнтацією на польського читача;
- ми їх не змінювали (хоча є винятки);
- кожен текст перекладено українською мовою професійними перекладачами;

- ми представляємо ідентичні матеріали для ілюстрацій: польською і українською мовами;
- до кожної теми додано спеціальну рамку з пропозиціями перших кроків для спільних розмов – це натхнення та ідеї для спільної активності.

Щоб якомога швидше надати вам готовий матеріал, ми розділили його на частини - наступні теми будемо викладати послідовно.

Про що розмовляти?

Незалежно від обставин, доба має 24 години. Як проводити час під одним дахом? Що робити? Ключ – розмова, під час розмови час летить швидко. Варто розмовляти, щоб було приємно та, щоб хоча б на хвилинку, відволекти думки від понурої, трагічної реальності.

З чого почати? У стресовій ситуації складно придумати тему, навіть таку, яка б здавалася очевидною. Тож, ми пропонуємо підводки до розмов, починаємо з них. Теми – це лише початок. Ваші подальші дискусії та діяльність можуть йти в будь-якому напрямку, відповідно до вашої волі, бажань і зацікавлень.

Про що говорити? Обидві наші країни є темою. Нас більше об’єднує, ніж розділяє, хоча раніше ми цього не усвідомлювали. Ба, ми навіть не думали про нашу близькість. Після розмов виявиться, з обох точок зору, що у нас так само, як і у вас, тільки трохи інакше. Насправді, без винятку, немає теми, яка б нас не об’єднувала.

Тем для розмов буде багато.

Як користуватися матеріалами?

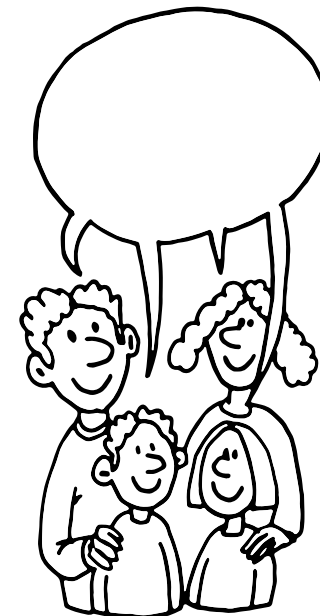
Запропоновані теми стосуються повсякденного життя, універсальних переживань, їх можна обговорювати на будь-якому рівні: від наймолодших до найстарших, незалежно від поколінь. Матеріали розраховані на дітей, хоча буде приємно, коли до розмови долучаться батьки (за бажанням дітей).

Ви обираєте тему, розмовляєте, дієте.

Ви можете використовувати матеріали на електронних пристроях або роздрукувати їх. «Теми для розмов з дітьми» підготовлено в найпростішому, чорно-білому графічному варіанті. Аркуш формату А4 можна легко роздрукувати навіть на найзвичайнішому принтері.

Тримаємо кулачки за всіх вас!

**Союз польських митрополій
та Фонд „Я люблю Польщу”.**

АГРОТУРИЗМ

СПОКІЙ, ЗАПАХ СІНА, ЯЙЦЯ ПРЯМО З-ПІД КУРКИ

Більшість з нас сьогодні живе в містах і містечках – швидкий темп життя, пробки, вихлопні гази, великі відстані, що потрібно подолати, проживання в багатоквартирному будинку чи закритому житловому комплексі. Повернення до природи – це ідея відпочинку серед лісів, полів і лугов. Можливість подихати чистим повітрям, спробувати натуральну їжу, пізнати смак свіжого коров'ячого молока та домашніх курячих яєць. У сільській місцевості можна відірватися від повсякденного життя, пригальмувати і спостерігати за тим, що відбувається навколо. Варто спекти хліб, зробити сир, погладити тварин, зліпити щось із глини, пізнати звичаї та традиції. У селі легше займатися своєю справою. Ну, майже. Можливо варто під час свят, чи вихідних днів поїхати і побачити як виглядає польське село? Може такий відпочинок виявиться приємнішим, ніж тривалий переліт і натовпи на узбережжі найтеплішого моря?

ЗАВДАННЯ – ВИКЛИКИ

Завдання на сезон. Хочеш познайомитись із справжнім польським селом зблизька? Якщо так, вибери завдання для себе.

- Понюхаю, як пахне свіжоскошений луг.
- Зроблю подушку з сухого сіна.
- Скуштую молоко прямо з-під корови.
- Спробую домашні курячі яйця.
- Зроблю вінок, або букет з польових квітів.
- Послухаю жаб'ячий концерт.
- Почую, як співає півень.
- Спробую, як смакують фрукти зірвані з дерева (з куща) й овочі, безпосередньо з грядки.
- Помію волосся у відварі з трав, наприклад, у мильнянці (Не знаєш, що це – перевір).
- З'їм салат з кропиви та інших бур'янів.
- Проїдусь на кінному возі, або тракторі.

Інші виклики, які...

-
-
-
-
-

ПЕРШИЙ КРОК

Порозмовляйте про місця, в яких ви живете. Місто? Село? Знайдіть схожість і відмінність. Поміркуйте про переваги відпочинку, проведеного в сільській місцевості, в оточенні природи. Вам подобається ідилічна атмосфера, чи це не ваша казка? Які розваги могли б вам сподобатися? Що переважає? Недоліки? Переваги?

Пані вівця запрошує до себе в село. Чим вона спокушає?

ІНТЕРВ'Ю

Знайди когось, хто живе, або жив у справжньому селі. Порозмовляйте про це. Запитай, чого їй/йому не вистачає найбільше? Що їй/йому заважало, не влаштувало. Про що згадують? За чим сумують?

БАЛТІЙСЬКЕ МОРЕ

ПІВНІЧНИЙ КОРДОН НАШОЇ КРАЇНИ – ЦЕ МОРЕ

Ми маємо чудове узбережжя. Довгі, широкі, з дрібним, приємним піском пляжі. Прекрасні мальовничі піщані дюни, покриті морськими водоростями-миколайчиками (*Eryngium maritimum*) та сосновими галями, що захищають їх від вітру. Годинами ви можете спостерігати за дивовижним шелестом і ревом хвиль, що розбиваються об чарівні дерев'яні хвилерізи, любоватися неповторними заходами сонця, вітрильниками на горизонті... Захистимо це явище; чисті пляжі, ландшафтні парки, зникаючі види. У нас є з чого вибрати, адже узбережжя Балтійського моря різноманітне – урвища Орлово в Гдині, на острові Волін та в Ятшембій Гурі, рухомі дюни в Лебі, широкі понад 100-метрові пляжі в Дембках, Гельська та Віслінська коси. Скрізь різноманітно, цікаво. Відпочинок на Балтійському морі – це незабутнє купання, кілометрові прогулянки пляжем, пошук бурштину, смажена або копчена камбала, тріска чи оселедці. Але чому наше Балтійське море таке холодне?!

ПЕРШИЙ КРОК

Україна має Чорне та Азовське моря, у Польщі – Балтійське. Якщо у вас є власний досвід перебування на морі, розкажіть про свої враження. Завжди варто заглянути в Інтернет і разом пошукати щось схоже і відмінне. Кожен із вас може підготувати кросворд: про море чи на будь-яку іншу тему.

ЛЮБЛЮ/НЕ ЛЮБЛЮ

Я була/був на морі ТАК НІ

Ідеальне місце для морського відпочинку .....

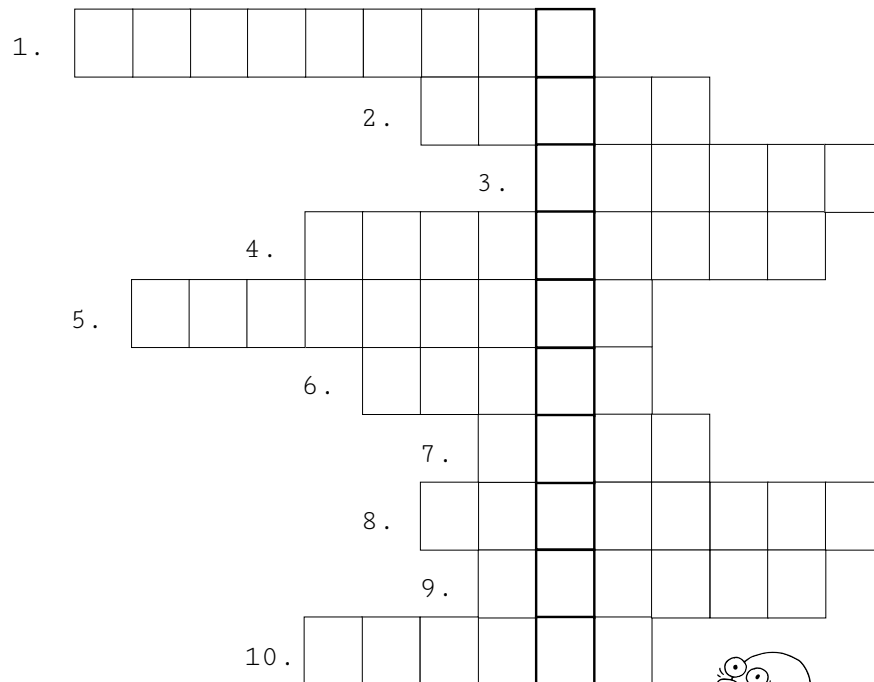
(впиши місце, яке знаєш, або хочеш побачити)

На морі люблю: .....

На морі не люблю: .....

КРОСВОРД

Розв'яжи балтійський кросворд. Відгадаєш слово – нагороди себе.

1. Ідеально розбиває хвилі (хвилеріз)
2. Довгі, піщані (пляжі)
3. Пропливають, припливають, пришвартовуються (кораблі)
4. Найпопулярніші балтійські водорості (перша літера: Ф) (Фукус)
5. Характерна рослина (блакитного кольору), росте на дюнах (миколайчик)
6. На них ростуть прибережні водорості-миколайчики (*Eryngium maritimum*) (дюни)
7. Ссавець, дуже милий, часом з'являється на Гелі (тюлень)
8. Крапля затверділої смоли тисячолітньої давності (бурштин)
9. ... – сильний вітер і великі хвилі (бура)
10. Дрібний, золотий, приємно на ньому лягти (пісок)

БЕЩАДИ

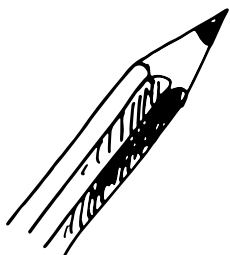
РАЙ ДЛЯ ПРОГУЛЯНОК, РОЗДУМІВ, ІДЕАЛЬНЕ МІСЦЕ, ЩОБ ЛЮБУВАТИСЯ КРАГВИДАМИ

Дико, красиво, далеко від цивілізації. Полонини, Солинське озеро, ведмеді, вовки, національний парк, мішанина культур. Бещадська земля завжди вабила людей з розвиненою уявою, незалежних, непокірних, які шукають свободи. У Бещадських горах можна залишатися на довгі роки, можна приїжджати сюди регулярно, а можна й тільки доторкнутися до цього клімату – приїхати, побачити і вирішити, що робити далі. Той, хто любить нічні клуби та ресторани і щодня ходить в торговий центр, точно не знайде тут свого місця. Інша ситуація з тими, хто шукає рівноваги, спокійного темпу, природи під рукою, зустрічей з дикою природою, вимогливих умов життя. Ця адреса спеціально для них. Всупереч першій думці, яка може скластися, мешканці Бещад не суворі й закриті, а відкриті й гостинні – вони привітно запрошують і знайомлять нових відвідувачів з цією чарівною країною. Бещади особливі, в них можна закохатися.

ТЕСТ НА СУМІСНІСТЬ

Порівняй свої асоціації зі своїми вподобаннями, звичками і мріями. Як гадаєш, тобі буде добре в Бещадах?

ТАК НІ

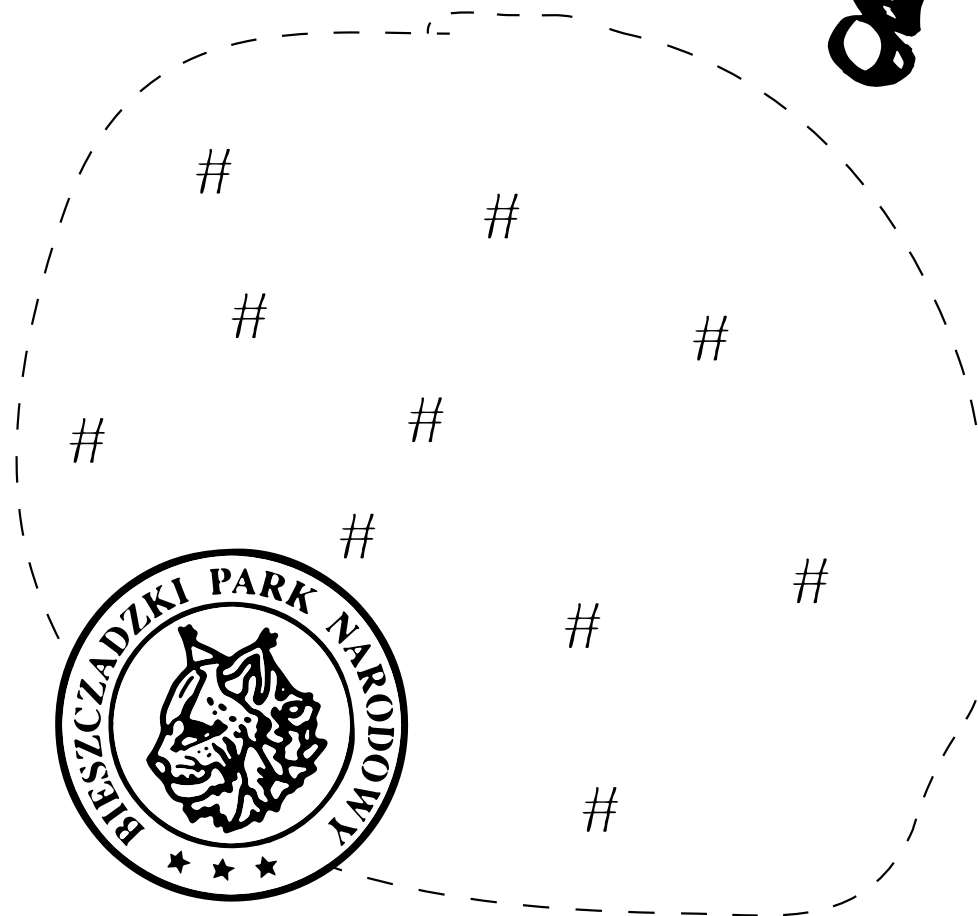

Якщо ТАК, заплануй подорож. Якщо НІ, то може все-таки вирішиш поїхати туди хоч на трохи і на власні очі побачити, як там насправді. А що якщо ти передумаєш і Бещади змінять твій вибір, твоє життя?

ТЕСТ АСОЦІАЦІЙ

Склади список асоціацій, пов'язаних з Бещадами.

У мене Бещади асоціюються з:

ПЕРШИЙ КРОК

Знайдіть цю територію на карті - спільну для обох наших країн. Дізнайтеся, яка частина Бещадських гір знаходиться в межах Польщі, а яка — на боці України. Порівняйте поверхню, висоту найвищих вершин. Подумайте - мандрівні тварини спільні, вони не знають кордонів!

ЛЕЛЕКИ

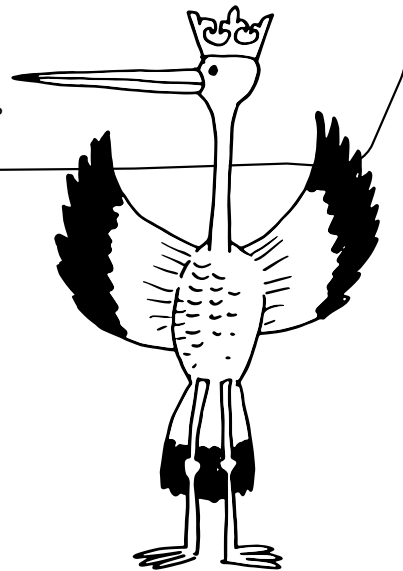
ЛЕЛЕКИ В АФРИЦІ КАЖУТЬ, ЩО В ПОЛЬЩІ НАЙКРАЩЕ

І щовесни повертаються сюди, долаючи тисячі кілометрів. Найбільше їм подобаються господарствана сході та півночі Польщі. У найпопулярнішому «лелечому селі» Живково є понад 50 гнізд і за ними можна спостерігати через Інтернет. Колись усі вірили, що лелеки приносять дітей. Ви вже знаєте, що це не так? Можливо, все ж у цьому є зернятко правди, адже існує повір'я, що коли лелека обирає собі господарство, то це приносить йому щастя. Напевно всім подобається дивитися на лелек. Навесні ми чекаємо на їх повернення, влітку стежимо за їхніми польотами, гордимися прогулянками по лузі, вболіваємо за перші помахи крил молодих птахів і родини лелек, коли вони відлітають у теплі країни. Без лелек було б нудно. Добре, що вони настільки прив'язані до польського села і завжди сюди повертаються.

ПЕРШИЙ КРОК

Перевірте маршрут лелек, що летять з Африки.

Дорогою до Польщі та назад вони пролітають над територією України. Прослідкуйте, як пролягають їхні маршрути над місцем вашого проживання. Зауважте, що лелеки, так само як інші перелітні птахи, не знають кордонів – птахи спільні, наші.

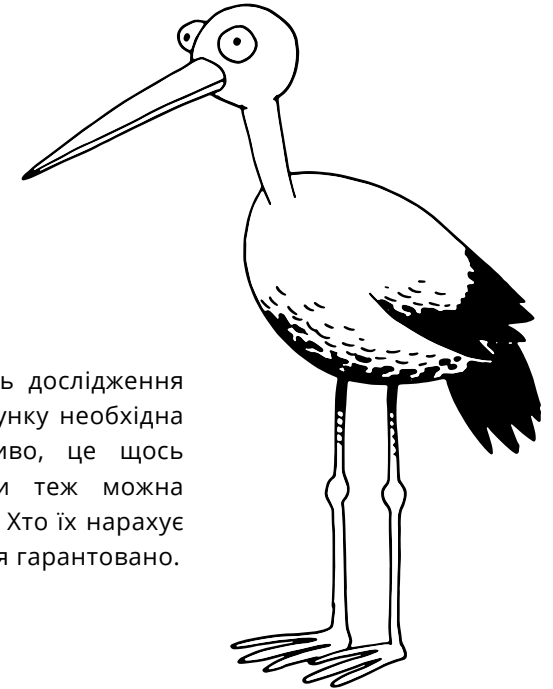
ПРАВДА ЧИ НЕПРАВДА

кожен другий лелека у світі походить з Східної Європи	так ☐	ні ☐
лелеки найбільше люблять жаб	так ☐	ні ☐
лелеки приносять дітей	так ☐	ні ☐
лелеки прилітають до нас на літо	так ☐	ні ☐
лелеки живуть у дуплах дерев	так ☐	ні ☐
лелеки видають звуки «кле, кле»	так ☐	ні ☐
лелеки віщують наближення весни	так ☐	ні ☐
лелеки мають чорні дзьоби й ноги	так ☐	ні ☐
лелеки чудово орієнтуються у просторі	так ☐	ні ☐
лелеки вміють плавати	так ☐	ні ☐

УВАГА

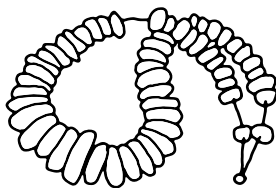
Чи знаєш, що вчені проводять дослідження чисельності лелек? Для підрахунку необхідна співпраця волонтерів. Можливо, це щось для тебе? Але любительськи теж можна побавитися у рахування лелек. Хто їх нарахує найбільше за весь сезон? Щастя гарантовано.

БУРШТИН

ІСТОРІЯ ЗАСТИГЛА У КРАПЛИНІ СМОЛИ

На балтійських пляжах часом можна помітити бурштин – скам'янілу крапельку смоли хвойних дерев, що сформувалася тисячі, мільйони років тому. А в ній, наприклад, застиглу муху, або інше створіння, свідка історії. Декоративний і цілющий камінь – у вигляді жовтих, коричневих, зелених і навіть чорних камінців, або маленьких грудочок – несе в собі добру енергетику, магію. Балтійський бурштин, відомий як слов'янське або балтійське золото, здавна високо цінується як ювелірний матеріал, ідеально підходить для виготовлення намиста, браслетів і кілець. Бурштином торгували ще в Стародавній Європі, це був дуже коштовний матеріал, його високо цінували на півдні Європи. Найвідоміший Бурштиновий шлях з'єднав балтійські землі з містами Середземномор'я. Численні археологічні знахідки свідчать про те, що в період раннього середньовіччя бурштин возили і до Чорного моря – українським бурштиновим шляхом. Дорогоцінне каміння транспортували сухопутними та річковими маршрутами: Віслою, Бугом, Прип'яттю, Дніпром.

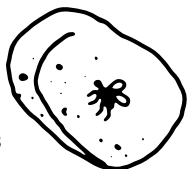

МОВНЕ СЛІДСТВО

Багато століть тому бурштинові шляхи пролягали через багато культур і країн.

Чи ти знаєш інші визначення слова „бурштин”? Звідки вони беруться? Проведи слідство, знайди джерела та заповни словничок назв бурштину в різних культурах і мовах. Цивілізація:

грецька _____
римська _____
арабська _____
германська _____
слов'янська _____
українська _____

ФОРМУЛЯР

Я маю свій власний бурштин ТАК НІ

Бурштин викликає в мене позитивні емоції ТАК НІ

Бурштин має в собі щось захоплююче і чарівне ТАК НІ чому _____

Я буду на Балтійському морі, то пошукаю бурштин ТАК НІ

Зі знайденого бурштину зроблю _____

Мені більше подобається бурштин: світлий темний

Я бачила/бачив на власні очі муху, або інше створіння застигле у бурштині ТАК НІ

Я проводила/проводив експеримент, чи бурштин притягує папірці ТАК НІ

Про що можна сказати, що має бурштиновий колір?
_____
_____

Бурштин має лікувальні властивості. Настоянка на бурштині допомагає при
_____
_____

З чим ще у мене асоціюється бурштин, з якими місцями, подіями та історіями?
_____
_____

Найвідоміший витвір з бурштину – це _____
_____

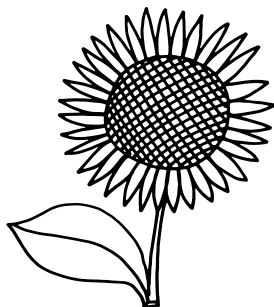

ПЕРШИЙ КРОК

Запитайте один одного, чи ви знаєте, що таке бурштин?

Пошукайте інформацію про бурштиновий шлях, який вів від Балтійського до Чорного моря. Перевірте дані, знайдіть цікаві факти про археологічні знахідки бурштину в обох наших країнах. Подивіться в Інтернеті наскільки різним буває бурштин. Чи згодні ви, що ці камені мають силу?

ВОЛОШКИ, МАКИ, СОНЯШНИКИ

КВІТУЧІ СИМВОЛИ ЛІТА І КАНІКУЛ

Польське село змінюється. Маленькі земельні ділянки перетворюються на великі площі для вирощування рослин. У поле виїжджають найсучасніші машини, а селянина з косою можна побачити лише на картинах і старих фотографіях. Незважаючи на це, уздовж ґрунтових доріг ростуть і викликають захоплення оточуючих барвисті волошки, маки та багато інших квітів. З них можна зробити букет – одного відтінку або ж в усіх кольорах веселки, вінок на голову (найгарніший - волошковий) або гербарій. Їх можна зривати без вагань, польові рослини не охороняються. Також можна лягти і дивитися, радувати очі барвами, милуватися, нюхати і запам'ятовувати. Краса польових рослин не тільки радує око, а й несе у собі щось зворушливе - різноманітність, ніжність, радість.

УВАГА

Чи ти знаєш, що у світі, зокрема й у Польщі, зменшується чисельність бджіл? Це серйозна проблема, тому що ми залежні від них. Варто про це почитати і приєднатися до діяльності, спрямованої на їх порятунок.

Ти можеш прийняти бджолу (акція Greenpeace), будувати вулики на дахах, влаштувати галявину на газоні перед будинком, або ініціювати таку акцію у школі. Кожен рух – це вже щось. І, звісно, купи, або позич прекрасну книжку П'єтра Сохи „Бджоли”, видавництва Дві Сестри. Завдяки цій книжці ти знатимеш все про життя цих чудових, корисних комах. Ти будеш їх любити і цінувати.

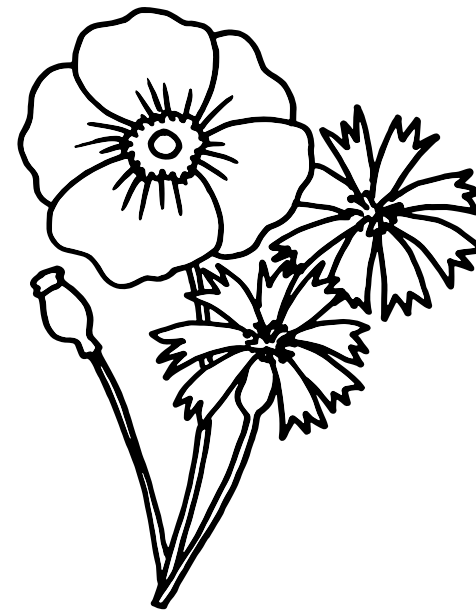

ГЕРБАРІЙ

Як виглядають соняшники? Усі знають, але не всім відомо, що соняшник є одним із найбільш впізнаваних символів України. Ці красиві жовті квіти асоціюються з сонцем і радістю. Ти також знаєш маки і волошки, але чи ти можеш розпізнати інші польові рослини? Якого кольору їх квіти? Ти знаєш, як вони виглядають?

Знайди інформацію про ці види в Інтернеті. Вивчи їх латинські назви, переглянь фотогалерею, ботанічні гравюри (ілюстрації). Коли знайдеш їх у полі чи на лузі, зірви і збери букет та/або зроби гербарій. Вони виглядатимуть красиво. Зазнач, які з них тобі вдалося знайти і розпізнати. Може спробуєш їх намалювати з природи?

Подорожник ланцетолістий
Волошка лучна
Цикорій дикий
Польова гвоздика
Нечуйвітер волохатенький
Кукіль звичайний
Конюшина лучна
Чебрець широколистяний
Мак дикий
Золотушник звичайний
Ромашка лікарська
Пижмо звичайне
Вика мишачий горошок
Маруна дівоча

ПЕРШИЙ КРОК

Скомпонуйте букети з типових польових квітів. У нагоді стануть кольоровий крафт папір для квітів. Цікаво, чи будуть ваші букети схожими? Для України важливою символічною квіткою є соняшник. Також можна намалювати картину, ботанічну гравюру. Якщо ви ніколи не збирали польових квітів, у вас немає власних спогадів, пошукайте натхнення в Інтернеті, познайомтеся з їх видами.

ХЛІБ

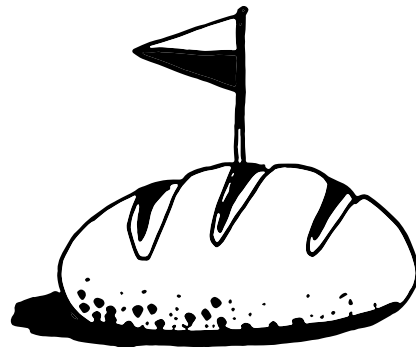
ТРАДИЦІЙНИЙ, НА НАТУРАЛЬНІЙ ЗАКВАСЦІ, АРОМАТНИЙ, СМАЧНИЙ

Знавці випічки кажуть, що справжній польський хліб на заквасці не має собі рівних. Хліб є основою щоденного раціону в усьому світі. Багети, кайзерки, плетінки, турецькі хлібці, лаваш - все смачне. Однак жоден з цих хлібобулочних виробів не може конкурувати з традиційною хлібиною – без дріжджів, розпушувачів, барвників, загусників, наповнювачів та інших хімічних добавок чи консервантів. Добре вироблений і підрісший традиційний польський хліб випікають у хлібній печі (можна й у духовці, головне, щоб не був заморожений). Завжди з доброго борошна, бажано цільнозернового, бо воно найкорисніше, з натуральними добавками, з цільним зерном, часто печеться на противні. Найкраще смакує скибочка, відірвана від ще теплої хлібини, прямо з духовки. Натуральний хліб можна розпізнати по тому, що він досконало смакує навіть через тиждень, звісно, якщо дочекається, бо його найймовірніше з'їдять ще раніше. З чим завгодно: з маслом, сіллю, цибулею, м'ясними виробами, зеленню, медом, варенням... Але що найважливіше - добрий хліб ніколи не набридне.

ПЕРЕДАЙ ДАЛІ

Хліб століттями об'єднував і об'єднує людей. Ми ділимося хлібом за столом (який парадокс – щоб об'єднатися, треба розділитися), вітаємо ним молодят, колись вітали гостей, він символізує свято врожаю. Давайте поділимося теж закваскою.

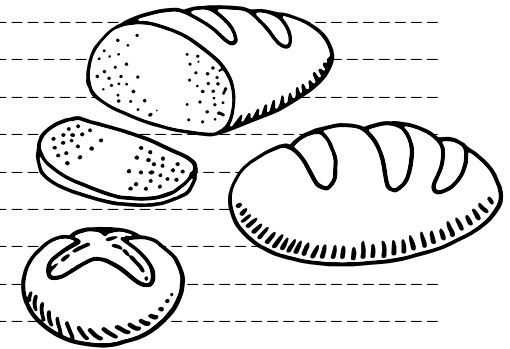
Перед тим, як додати закваску до тіста, відклади трохи – це буде потрібно для наступної випічки. Цією закваскою ти можеш поділитися з кимось, кого любиш. Нехай він/вона спробує спекти свою хлібину на твоїй заквасці — таким чином твій хліб потрапить до його/її домівки. Це приємно.

РЕЦЕПТ

Запитай у старших членів сім'ї, може вони мають/знають перевірений рецепт хліба? Якщо ні, вибери якийсь з Інтернету. Приготуй закваску за інструкцією, адже це основа. Коли буде готовий, вироби хліб і спечи його. Якщо ти спробуєш його ще теплим, ти будеш вражений. Вже ніколи тобі не буде смакувати хліб з супермаркету. Поб'ємося об заклад?

Запитай у мами, бабусі, тітки, може вони мають/знають рецепт хліба?

ПЕРШИЙ КРОК

Зробіть дегустацію різних видів випічки з сусідньої пекарні. Чи польський хліб смакує так, як український? Яку випічку ви любите найбільше? Може, ви разом приготуєте закваску і спечете традиційну хлібину, булочки на заквасці? Не забудьте залишити трохи закваски на наступний раз і поділіться нею з кимось, кого любите.

ФРИДЕРИК ШОПЕН

НАЙВІДОМІШИЙ У СВІТІ ПОЛЬСЬКИЙ КОМПОЗИТОР

Не виключено, що він найвідоміший поляк у світі, хоча його домівкою була Європа. Він, безперечно, найславніший польський композитор в історії, один із найбільших творців романтичної музики. Шопен створив унікальні полонези, мазурки, етюди, ноктюрни, фортепіанні концерти, що захоплюють донині. З його мистецтвом ми зустрічаємось на концертах, сольних концертах, конкурсах і фестивалях. З 1927 р. у Варшаві кожних п'ять років проходить Міжнародний конкурс піаністів ім. Фридерика Шопена (широко відомий як Конкурс Шопена). Це унікальна подія для любителів його музики – мільйони людей по всьому світу з захопленням дивляться та слухають віртуозні виступи онлайн, а переможці конкурсу здобувають світове визнання. Недільні концерти у варшавському парку Лазенки біля пам'ятника Шопену завжди приваблюють натовп. Ми любимо музику Шопена. У ній є магічна сила. Її слухає увесь світ.

ЗАВДАННЯ № 1А – СЛУХАННЯ

Послухай музику Шопена. Можна прослухати різні твори, порівняти інтерпретації кількох віртуозів. Можливо, ти відкриєш якесь виконання, яке найбільше вразить твоє серце?

ЗАВДАННЯ № 1Б – ВРАЖЕННЯ, АСОЦІАЦІЇ, ВИРАЖЕННЯ

І які враження? Запиши спонтанні слова, що спадають тобі на думку під час прослуховування та після прослуховування твору. Немає неправильних асоціацій. Ти також можеш щось намалювати, розфарбувати, висловити свої емоції. Просто відкрився для музики! Але слухати ти можеш і з заплющеними очима.

РЕКЛАМНИЙ СЛОГАН

Придумай рекламний слоган, що приверне увагу до музики Шопена тих людей у світі, які ще його не знають. Переклади його будь-якою мовою, на власний вибір, навіть найдивнішою мовою в світі - онлайн-перекладач допоможе тобі. Розмісти цей слоган десь в мережі. Може вдасться?

ПЕРШИЙ КРОК

Незалежно від того, чи цікавитесь ви класичною музикою, організуйте міні-концерт Шопена. Знайдіть в Інтернеті твори Шопена в інтерпретації шанованих польських та українських піаністів. Вслухайтеся у романтичну музику. Оцініть обидва виступи. Дізнайтеся, хто найвідоміший український композитор.

ТІСТЕЧКО ТА ІНШЕ У МІСТІ

ДЕЩО СМАЧНЕ ПОЗА ДОМІВКОЮ

Ніколи раніше міста не були настільки наповнені життям чи пропозиціями. На кожному кроці — кав'ярні, чайні кімнати, точки з морозивом, молочні бари, вегебари, віконечка з картоплею фрі, фудтраки, паби з різноманітним меню, клуби, клубокав'ярні, клубокнигарні. Чого тільки душа забажає. Люди охоче виходять з дому, бо у місті щось діється і є інші люди. Багато молодих людей вибрали для себе кар'єру, пов'язану із власним кулінарним бізнесом. Відкривають нові торгівельні точки, вкладають у них свою душу. Також на кожному кроці у містах є мережеві заклади, куди можна зайти на три хвилини та вийти з тістечком, коктейлем, чашкою кави, чаю, бубликом, бутербродом. У кожного є свої улюблені місця, маршрути та смаки. Місто живе. А коли тепло, то живе з подвійною силою – вуличні тераси заповнені. Скрізь барвисто, гучно, цікаво та не нудно. Іноді лише мешканці протестують, що в місті неможливо жити. Ну що ж.

ЛАМАННЯ КРИГИ

Завдання. Увійди у кав'ярню. Знайди такий заклад з великими столами. Підсядь до якогось ровесника, когось, хто приємно виглядає і не дуже зайнятий (не читає, або не пише завзято на комп'ютері). Посміхнися і почни розмову. Може це буде початок гарної дружби?

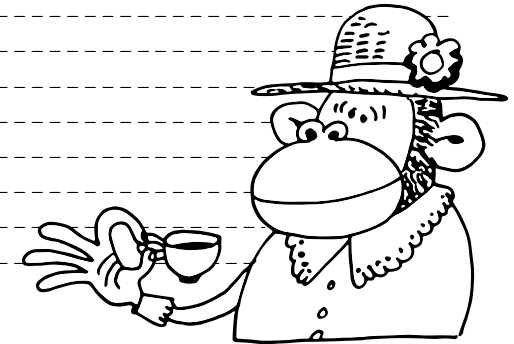
НОВА ФУНКЦІЯ

Немає так, що вже все було. Чогось точно ще немає. Найкращі винаходи виникли з нашої власної свідомої потреби, яку ми не могли заспокоїти. Це називається нішею. Кав'ярні – це чудові полігони – вони вже виконують різні функції, можуть виконувати ще більше. Подумай, чого тобі не вистачає?

Знайди свою нішу і дій (хоча б запиши свою ідею). Можливо, у твоєму місті буде більше людей, які чекають на таку ідею? Коли ідея втілиться, можливо, ти підкориш країну, Європу, світ? Це буде франшиза. Золоте дно.

МОЯ ІДЕЯ НА КОНДИТЕРСЬКУ/КАВ'ЯРНЮ З НОВОЮ ФУНКЦІЄЮ:

Підказки (мудрі і шалені, бо дурних ідей не буває): для любителів ігор, для тих, хто шукає нових друзів, для мандрівників, для членів таємних товариств, для спілкування англійською мовою, для громадських активістів, для любителів коміксів, для молодих духом поетів і письменників, видавців, для тих, хто пам'ятає старі часи, для шукачів роботи...

ПЕРШИЙ КРОК

Сходіть разом у кав'ярню/ кондитерську. Порівняйте, чи кав'ярні/кондитерські схожі в обох країнах? Не обов'язково пити каву, можна замовити все, що завгодно, і поговорити про те, як ти любиш проводити вільний час. Чи є у вас такі самі улюблені смаколики? Ви вибираєте схожі торти, закуски чи, навпаки, у вас абсолютно різні смаки?

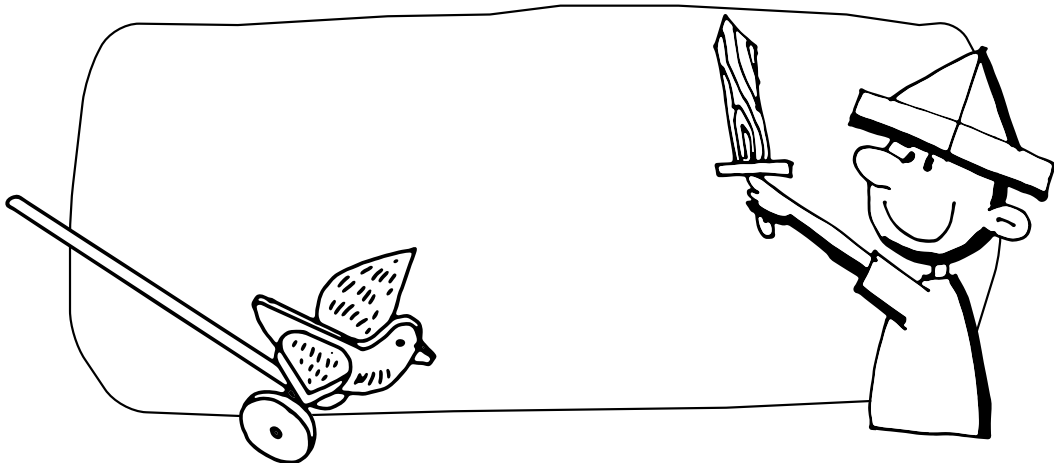
ДЕРЕВ'ЯНІ ІГРАШКИ

НАЙКРЕАТИВНІШИЙ У СВІТІ МАТЕРІАЛ

Колись під час забави в нагоді ставало все. Палиця, гудзик, котушка, ложка, шнурок, коробка для взуття... З таких речей творили неповторні дива – використовуючи власну творчість. Твої батьки та дідусі за часів Польської Народної Республіки раділи кожній барвистій річі, що була придатна до гри. Наприклад, металеві банки з-під напоїв були на вагу золота. Скільки всього цікавого можна було створити з неї! Сьогодні це просто відходи, сміття. Раніше найкращим матеріалом, з якого виготовляли іграшки, було дерево. Можна було з нього зробити кубики, коня-качалку, візок з дишлом, музичні інструменти, ляльковий будиночок, гоночний автомобіль і багато іншого – словом, усе. Сьогодні найдорожчі іграшки виготовляються з дерева. Можливо, незабаром, буде велике повернення цього чудового природного матеріалу? Може дерев'яна іграшка крутіша за пластикову?

НОВА ІДЕЯ

Твоя ідея щодо дерев'яної іграшки мрій для себе, або на подарунок. Вигадай, намалюй. Може вирізьбиш?

ПЕРШИЙ КРОК

У вас є свої спогади. Розкажіть один одному про улюблені іграшки з дитинства. Чи ви маєте подібний досвід? Що це було? М'які іграшки, ляльки, складанки, машинки чи, може, ігри? Намалюйте портрети своїх улюбленців? До речі, порозмовляйте про те, що ви любите більше і чому: іграшки з натуральних матеріалів чи пластику? Може, ви вручну виготовите якусь звичайну іграшку, яка пожвавить вашу уяву?

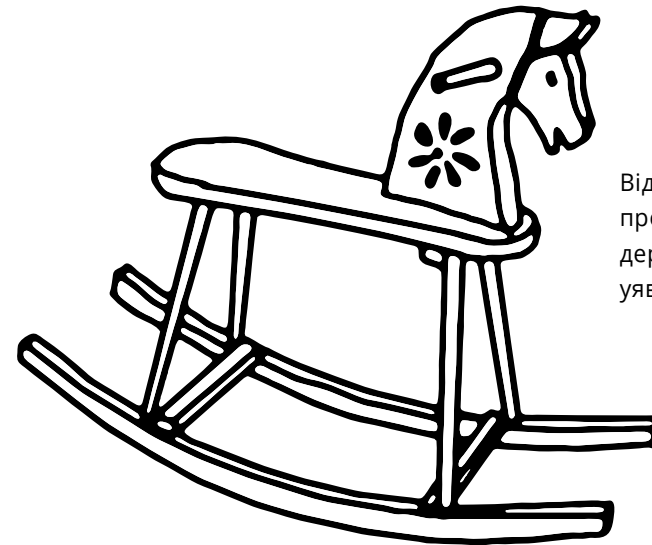
КОЛЬОРОВИЙ СПОГАД

Запитай батьків, бабусь і дідусів про те, чи пам'ятають вони дерев'яні іграшки зі свого дитинства. Що це було?

Улюблена дерев'яна іграшка з дитинства мами -----

Улюблена дерев'яна іграшка з дитинства тати -----

А чи запам'ятав ти якусь свою дерев'яну іграшку? -----

Відчуй себе проектантом/ проектанткою і розфарбуй дерев'яного коника. Твоя уява не має меж.

БАБУСЯ І ДІДУСЬ

ДОБРЕ МАТИ БАБУСЮ ТА ДІДУСЯ. СВІТ З ДІДУСЕМ І БАБУСЕЮ НАСИЧЕНІШИЙ

Бабусі й дідусі * — і рідні, і набуті — важливі. Ніхто не має стільки терпіння, стільки ідей, ніхто не навчить тебе стількох цікавих речей, ніхто не прочитає тобі стількох книг, скільки вони. Для бабусь і дідусів, так само, як і для онуків, хвилини проведені разом — пояснення явищ світу під час розмов, прогулянок, обідів і свят — безцінні. Кожне покоління зберігає у своїй пам'яті власні переживання, спогади та події. Бабусі й дідусі читали інші книги, дивилися інші фільми, слухали іншу музику. Вони — скарбниця натхнення, бо зберігають у пам'яті смаки дитинства, родинні зв'язки, образи домашнього інтер'єру, спогади, пов'язані зі школою, святами, коханням... Спільні подорожі в минуле надихають до розмов, дарують можливість по-справжньому пізнати один одного.

ПЕРШИЙ КРОК

Подумайте про те, хто з дорослих відіграє важливу роль у вашому житті — це можуть бути бабуся і дідусь, але також хтось інший, хто близький для вас, хто вплинув на ваше виховання. Розкажіть один одному, що ви робили разом і про що говорили. Напишіть, за що ви їм вдячні. Пишіть особисті, щирі листи: дякую за ...

ДЯКУЮ ТОБІ ЗА...

Найпрекрасніші слова подяки важливим людям у житті написав Марк Аврелій — філософ і римський імператор. Спробуй знайти книгу „Роздуми“. Причини вдячності, що він назвав у своїй книзі, дуже зворушливі.

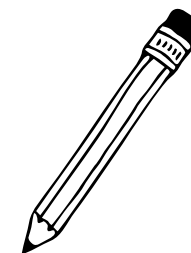
Можливо, вони надихнуть тебе до висловлення твоєї подяки?

Кохана Бабусю!

Коханий Дідусю!

Дякую Тобі за:

Дякую Тобі за:

Дата і підпис

СІМЕЙНИЙ АЛЬБОМ

Подивіться разом. Пориньте в історію родини. Покажіть дідусям і бабусям свої альбоми — на смартфоні, в Instagram.

* Якщо у вас немає бабусі та дідуся, або ви живете далеко, подивіться навколо. Можливо, є хтось із близьких, хто не має онуків або не має з ними повсякденного контакту і захоче зіграти роль дідуся чи бабусі? Ви можете багато дати один одному.

ДАЧНИКИ-САДІВНИКИ

ПОВЕРНЕННЯ В МИНУЛЕ

Дачні ділянки мають давню історію. Перші з них у Польщі були засновані наприкінці XIX століття, а зараз їх вже майже мільйон! Вони мали і мають багато завдань: забезпечують містянам можливість контакту з природою, дають змогу змістовно та корисно проводити час, дозволяють бабусям і дідусям бути з онуками, знайомити онуків зі світом природи.

Вони приносять додатковий дохід продавцям свого врожаю та є оазисом для птахів і комах, а також покращують якість повітря в містах. Разом з хвилиною захоплення розвитком цивілізації, лунали голоси про ліквідацію садів – адже на їх місці можна було б побудувати багато торгових центрів і паркінгів! Але оскільки садівники – це велика група виборців, міські сади збереглися. Коли ми почули новину про те, що в світових мегаполісах – Лондоні, Парижі, Нью-Йорку – скрізь, де тільки можна, висаджують сади, мають городи, вирощують овочі, фрукти та трави, нам одразу стало легше – це у нас є! Завжди було!

МІНІ ВИРОЩУВАННЯ

Приємно мати власні посіви, спостерігати за природними процесами: від насіння до моркви, від запиленого яблуневого цвіту до яблуні. Хто має свій сад, город, розуміє цикл дозрівання фруктів і овочів, усвідомлює, що без самовідданої праці комах, які запилюють квіти, не було б їжі. Щоправда, не у кожного є земельна ділянка чи дача під містом, але кожен може щось посіяти, посадити, обробити. Як план-мінімум можна зробити міні-теплицю на підвіконні або перетворити балкон в город. Завжди можна проявити ініціативу і запропонувати сусідам створити клумби на загальній території. Може вдасться посадити фруктове дерево?

Зроби це.

ЛАНЦЮЖОК ЩАСТЯ

Приємно подарувати комусь приємному щось приємне. Ще краще, коли подарунок зроблений власноруч. Для цього ідеально підійде вся домашня консервація, бажано з фруктів та овочів з власного городу.

У тебе є садок - зірви те, що підходить для консервації та зроби кілька банок для себе. Подаруєш своїм близьким при нагоді. Це краще, ніж подарунок з магазину, тому що ти додаєш частинку свого серця. Це багато чого коштує. У тебе нема садку? Купи щось на ринку і дій, як описано вище.

СЛІПЕ ТЕСТУВАННЯ ПРОДУКТІВ

У це важко повірити, але це правда: багато дітей, які живуть у містах, не знають, як виглядають і дозрівають овочі та фрукти, звідки вони беруться, як ростуть. Може це й не дивно, адже вони завжди їдять щось „з контейнера“ чи „з пакета“, „з холодильника“ чи „з супермаркету“? Трохи сумно.

Навіть якщо ти знаєш, як виглядає морква і можеш відрізнити цибулю-порей від селери, ти можеш організувати гру „сліпий тест“. Тема: овочі та фрукти. Організація: кілька осіб, різні сільськогосподарські культури, коробка з отвором для руки або сумка, в яку можна покласти овочі та фрукти, зав'язані очі. І все. Кожен розпізнає по дотику рук: що це? Наступне тестування – тест на смак: хто розпізнає найбільше? Після гри приготуйте та з'їжте разом корисний салат чи щось інше.

ПЕРШИЙ КРОК

Чи знаєте ви ті самі фрукти та овочі? Вирощувати зелень на підвіконні можна цілий рік – може ви зробите спільну плантацію? Навесні варто посіяти - згідно з інструкцією на упаковці - насіння деяких овочів. Потім треба лише обробляти рослини і дочекатися врожаю. Кажуть, що з ними слід розмовляти, бо тоді вони краще ростуть. Порівняйте, хто має кращий хист до вирощування рослин. Вивчіть принаймні 30 назв овочів і фруктів іншою мовою.

БУКВАР

ПЕРШИЙ ВАЖЛИВИЙ ПІДРУЧНИК

Вічна класика – буквар Мар’яна Фальського товаришував у першому класі кільком поколінням поляків. Простий і приязний, він як друг, який ніжно тримаючи за руку, вводив нас у світ літер, слів і оповідань. Кожен учень використовував такий самий буквар, бо він був лише один. Вибору не було. Хто ним користувався, пам’ятає щонайменше Алю, яка мала kota та чарівні ілюстрації Єжи Кароляка. Той буквар досі викликає сентиментальні почуття у старшого покоління – він був цілим тодішнім світом, прихованим між сторінками. Дівчатка і хлопчики, батьки, бабусі й дідусі. Тварини, які супроводжували людину. Місто й село. Усі пори року. Спільний, відомий, близький світ. Сьогодні першокласників чекає невечерна пропозиція нових букварів, підручників, робочих зошитів та інших посібників. Голова може розболітися від такого великого вибору.

ПІД РУКОЮ

Слово „підручник“, як легко здогадатися, означає книжку, яку учень має під рукою. Вдома, у школі, у портфелі. У часи, коли не було комп’ютерів, ніхто не мав жодного поняття про інтернет, люди вчилися за книгами та підручниками. Було там все, що вимагали від учнів. У першому класі було достатньо „Букваря“, у старших класах збільшувалася кількість підручників для вивчення інших предметів. Портфелі були все важчими.

Питання до тебе: чи потрібні підручники сьогодні, коли ми використовуємо інтернет і можемо без проблем зв’язатися з усім світом, маємо необмежений доступ до всіх джерел знань і ресурсів? Адже у нас весь світ „під рукою“, точніше, всього завдяки одному кліку. У тебе є ідея класного, цікавого, надихаючого вивчення без переписування наявного змісту викладеного на сторінках підручників? До речі, подумай про дерева (також про макулатуру), що зрізають і перетворюють на друківані щороку мільйони підручників.

РОЗМОВА ПРО МАЙБУТНЄ

Дай волю фантазії та уяви собі систему освіти відповідну до часу. Світ змінюється на твоїх очах. У тебе за плечами досвід останніх років: зміна клімату, пандемія та дистанційне навчання, війна в Україні. Як думаєш, навчання, а в ширшому розумінні школа, можуть або повинні змінитися? Які ти маєш ідеї, пропозиції? Що ти думаєш на рахунок таких „революцій“?

- кожен учень вирішує, що він хоче вивчати і в якому напрямку розвивати свої зацікавлення;
- учні самі обирають собі наставників – вчителів з усієї країни, слухають по інтернету їх надихаючі „лекції“;
- бесіди, дебати, творчі роботи, спільні проекти замість екзаменів з перевірки знань, питань про завчені напам’ять факти - тема не важлива, важливо самостійне мислення, вміння логічно формулювати думки, вміння аналізувати, посилатися на перевірені джерела, співпраця;

Тобі подобається така школа? А може у тебе є ідея, як це реалізувати? Хто має шанс ініціювати зміни? Політики? Батьки? Вчителі? А може, самі учні? Напиши свій сценарій. Прийде час, коли його можна буде використати.

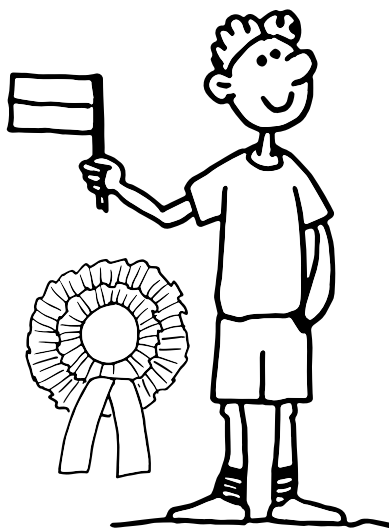
ПЕРШИЙ КРОК

Розкажіть один одному, з яких книг ви вивчили свої перші слова. Порозмовляйте про спогади з перших днів у школі. Чи колись було так само? Які є відмінності? Згадайте своїх улюблених вчителів і подумайте разом, чим вони запам’яталися, чим ви їм завдячуєте, чому вони ваші улюблені? Можливо, ви спільно створите буквар для вивчення польської та української мов? Подумайте разом про школу майбутнього, школу ваших мрій.

ПРАПОР

БІЛИЙ І ЧЕРВОНИЙ – НАШ

Білий і червоний – кольори Республіки Польща – вперше були визнані національними 3 травня 1792 року. Дві горизонтальні паралельні смуги. Білий зверху, червоний знизу. Державний герб може бути розміщений у центрі білої смуги. Ми вивішуємо прапор на державні свята, в урочисті та важливі моменти. Ніщо так не зворушує нас, як піднятий біло-червоний прапор та Мазурек Домбровського, який звучить на спортивних змаганнях, коли польський спортсмен завоює медаль. Ускандинавських країнах прапор майорить у кожному саду, біля кожного будинку цілий рік. У США прапор є священним. У нашій культурі інакше – прапори ми вішаємо лише на свята. Починаючи з 2004 року, щороку 2 травня ми відзначаємо День прапора Республіки Польща. Незважаючи на те, що це державний символ, теоретично близький серцям співвітчизників, не всі знають про це свято й мало хто його святкує.

РУЧНА РОБОТА

У важливі моменти нас єднає прапор. Добре мати власний прапор завжди на виду та під рукою. Коли цього вимагає ситуація, варто мати прапор іншої нації, сусіда, щоб символічно боротися за свободу, що опинилася під загрозою, продемонструвати підтримку порушених громадянських прав, проявити солідарність.

Зробіть собі прапори: польський, український, європейський. Їх можна використовувати вдома, маленькі прикріпити до зубочистки або олівця, щоб ви завжди пам'ятали про них. Вони можуть бути у вигляді дошки, що можна повісити у вікні, або зробити великий для спеціального тримача прапора. Будь-яка форма стане в нагоді.

АСОЦІАЦІЇ

Прапори Польщі та України схожі: вони складаються з двох горизонтальних смуг. Вони мають різні барви. Протягом століть кольорам надавалося символічне значення, посиляючись на історичний контекст і цінності.

Назви риси, асоціації, які у тебе виникають з кольорами твого державного прапора та прапора України.

Назви риси, асоціації, які у тебе виникають з кольорами твого державного прапора та прапора Польщі.

білий

червоний

голубий

жовтий

ПЕРШИЙ КРОК

Намалюйте, розфарбуйте, пошийте свої прапори. Чи є у них спільні риси? Використовуючи будь-яку техніку (може ви використовуєте комп'ютерну графіку?), створіть оригінальні проекти, які об'єднуюватимуть обидва прапори: Польща-Україна. Представте також інші важливі символи: герб і гімн ваших країн, герби міст.

ГЕОЛОКАЦІЯ

РОЗТАШУВАННЯ, ПОДІЛ, ПОТЕНЦІАЛ

Польща має найкраще або найгірше розташування у світі. Є дві думки. Але справа в тому, що наша країна там, де вона є. Те саме стосується будь-якої іншої країни – ніхто не обирає розташування, історії, ресурсів чи багатства своєї країни. Кожна дитина вивчає географію рідного краю, природу, мову, історію, засвоює культуру. Перед нами фізична та адміністративна карта Польщі. Здається, ми знаємо досить багато. Зверху – Балтійське море, внизу – гірський масив. 16 воєводських міст, 2500 гмін. Корисні ресурси: вугілля, мідь, сіль, пелюди (лікувальні грязі)... Багатство тварин і рослин у лісах, полях, парках і на луках. Славені люди, прекрасна культурна спадщина. Безліч фактів у голові, в сумі яких виходить наша країна.

ГРА В ІНТЕЛЕКТ...

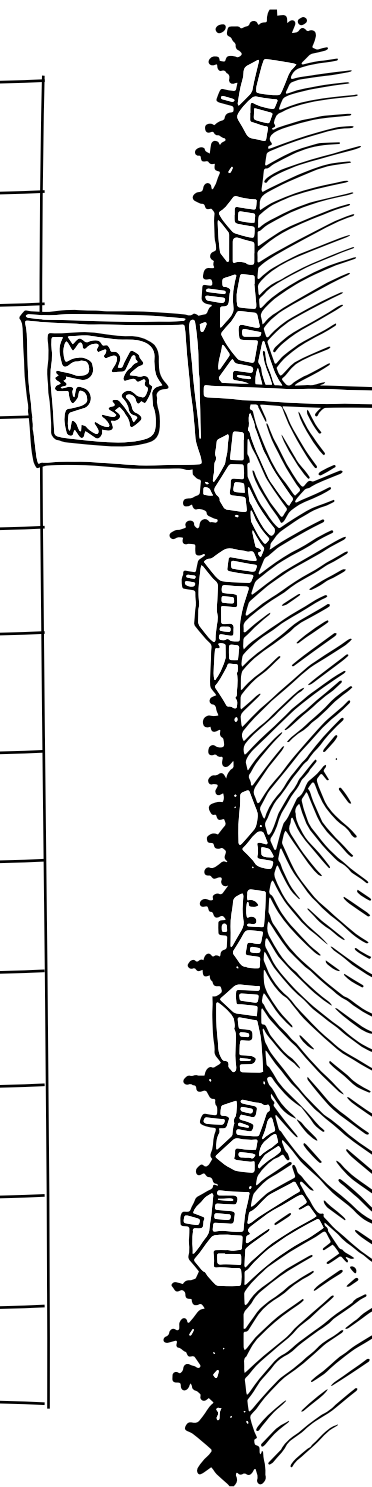
... тобто добре відома і популярна гра з використанням зошита. Не знаєш цієї гри? Попроси когось старшого пояснити правила. У часи, коли ще не було Інтернету всі учні грали в цю гру, а правила ніколи не забуваються. Коротко: у класичному варіанті гри учасники вибирають під час жеребкування літеру і в даному раунді вписують асоціації з усього світу на цю літеру, починаючи з колонки „Країна”. Чим раніше гравець придумав відповіді та запише їх у колонках, чим оригінальніші будуть його асоціації, тим більше балів він набере і тим більше матиме шансів на перемогу. Гра може бути корисною як ідея для вправ з перевірки знань про власну країну.

Збери кількох бажаних і пограйте в дещо змінену гру. Тема: твоя країна, а отже відповіді мають бути обмежені національними засобами. Звісно, можете додати або відняти будь-які стовпці. Завжди буде цікаво. І розвиваюче. Підготуй картки, роздай і гра починається. Хто перший вибирає букву?

ПЕРШИЙ КРОК

Зіграйте в гру „Інтелект”, дотримуючись правил, але без виставлення оцінок, адже кожен учасник напише відповіді про власну країну. Ніхто не отримує жодних балів, ви просто розіграєте свою сіру речовину і зробите підсумок знань про рідну країну. А потім розкажіть один одному якісь цікаві факти про кожну з відповідей.

Літера	Місто	Річка	Тварина	Рослина	Відома жінка	Відомий чоловік	Фільм	Книжка	Жіноче ім'я	Чоловіче ім'я	Страва

ГОСТИННІСТЬ

ЗАПРОШУЄМО ДОДОМУ. ЗАПРОШУЄМО ДО СТОЛУ

Це приємна риса, що приписують полякам. Ми гостинні – так про нас думають і так нас бачать інші. Чому? Тому що ми любимо приймати гостей. Про це свідчить мова, усталені в традиції звороти: „чим хата багата, тим рада” або „гость у хаті – Бог у хаті”. Є народи, які кажуть, що „мій дім – мій замок” – тут не слід розраховувати на надмірну гостинність. У нас інакше. Ми відкриваємось за старопольською традицією; пригостимо, нагодуємо, напоїмо та дамо прихисток. Ми раді запросити вас до себе – неважливо, це вілла, чи невелика квартира. Коли ми запрошуємо вас додому, стіл має вгинатися від їжі, а гості не можуть вийти голодними. І це подобається!

ПІД ОДНИМ НЕБОМ

Війна – це не історія, чи фільм, це реальність, хоч здавалося, що такий сценарій ніколи не повториться. Росія Путіна напала на Україну. Польща, вся країна, мусить здати іспит з гостинності. Коли за нашим кордоном вибухла війна, агресор ввів війська на територію незалежної України, почав знищувати країну та вбивати невинних людей, ми одразу почали допомагати. Польща відкрила кордони і приймає всіх, хто шукає безпечне місце для життя. Нашим беззаперечним обов'язком є гуманітарна поставка та порядність, повага до тих, хто потребує допомоги і турбота про те, щоб їм було добре.

Подумай про спеціальні дії протягом перших днів війни. Чи ми, поляки, готові прийняти такий виклик долі, чи ми зробили достатньо, щоб надати першу необхідну допомогу? Факт, ми чули нескінченні слова вдячності від гостей з України, які до нас приїхали – це було дуже приємно.

ПЕРШИЙ КРОК

Створіть набір рис, які, на вашу думку, означають „гостинність”. Порівняйте свої списки. Обговоріть кожен пункт, поясніть, як ви їх розумієте. Зважайте на дві точки зору: гість-господар.

НОВЕ МІСЦЕ

У майбутньому наша країна буде зобов'язана забезпечити всі права гостям з України, які вирішать залишитися в Польщі на тривалий термін або назавжди. Як надати гідні умови проживання величезній групі людей вже не в гостях, а на новому місці? Що має робити влада, що в руках кожного з нас, щоб новим сусідам тут було добре, щоб наші стосунки були якомога кращими, щоб вони почувалися тут як вдома? Щоб більше не було „ми” і „ви”, а просто „МИ”, разом, на рівних, спільно.

Подумай про системні рішення. Наймолодших, тебе теж, без власної волі втягнули у воєнну реальність. Від цього досвіду не втечеш. Тому не уникай роздумів на „дорослі” теми.

Задумайся про те, в чому полягає мудра і відповідальна гуманітарна допомога та гостинність у важких обставинах.

НОВА ДРУЖБА

У кожній школі, в кожному класі, на кожному подвір'ї з'являться нові друзі та колеги з України. Серед них є діти, які досконало розмовляють польською, інші говорять погано, а більшість взагалі не спілкуються нашою мовою. Усі вони несподівано, за складних обставин, були змушені покинути рідну домівку, родину, друзів і країну. Ми повинні прийняти їх якомога найкраще.

Відкрийся для нових стосунків, знайомств, дружби. Почни з мисленневого експерименту. Використай свою уяву та задай собі кілька запитань. Серйозно й чесно дай собі відповідь:

Як би я себе почувала/почував у такій ситуації?

Чого б я очікувала/очікував?

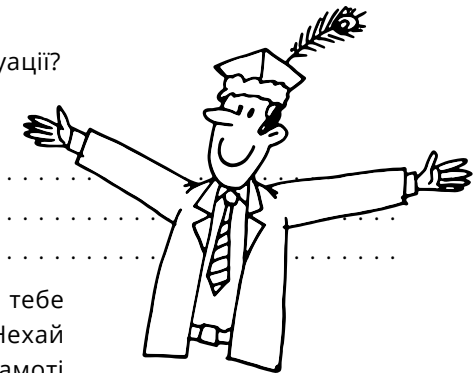
Що було б тобі потрібне?

.....

.....

.....

Нехай ця розмова один з одним буде для тебе найкращим практичним уроком емпатії. Нехай завдяки тобі нові друзі не залишаться на самоті у важкий для них час. Подаруй їм тепло та підтримку, вони теж подарують вам багато від себе.

ХАРЦЕРСТВО- ПЛАСТУНСТВО

ШКОЛА ЛІДЕРІВ

Союз польського харцерства (ZHP), громадський просвітницький рух, зародився в 1910 році. Історія харцерства пов'язана з історією Польщі – періодами поневолення та свободи. Ідея руху заснована на служінні, братерстві та самовдосконаленні. Чудова ідея для активного дитинства та юності, розвиваючі уроки не за партами, а в житті, в дії. Ні зухам [пластунам], ні харцерам ніколи не буває нудно, вони завжди в дії. Разом можна цікаво розважатися, пізнавати життя та допомагати іншим. Хороший досвід стане у нагоді в дорослому віці. Багато людей, які хочуть змінити світ, мали певну активність у скаутингу. Можливо їхнім дороговказом є послання, яке власним прикладом передав своїм підопічним Олександр Камінський – активіст ZHP, співтворець „Сірих шеренг”, автор „Каміння на шанець”, вихователь молоді – завжди бути відважним і гарно відрізнятись.

УДОСКОНАЛОЮ ВМІННЯ

Харцерки і харцери здобувають досвід у дії. Вони відкривають для себе нові зацікавлення та розвивають здібності, удосконалюють свої практичні навички, перевіряють вміння на практиці. Список харцерських навичок дуже довгий і різноманітний – кожен може вибрати напрямок розвитку та діяльності, які йому до душі. Вибір багатий, зокрема такі навички: самаритянські, природничі, харцерські, кулінарні, фінансово-економічні, інтендантські, просторові, краєзнавчі та туристичні, контактні, мовні, наукові, спортивні, мистецькі, соціальні та громадянські, комп'ютерні, підтримка духовної та релігійної освіти, хобі.

Знайди повний список навичок в Інтернеті. Швидко та інтуїтивно вибери ті, які ти хотіла б/хотів би отримати. Подумай, чому ці, а не інші. Кожному щось інше до вподоби, адже ми всі різні. Варто розвивати зацікавлення відповідно до своїх бажань, йти по життю прислухаючись до власних покликів. Можливо ти якраз прокладаєш свій шлях розвитку в майбутньому? Може це твоя дорога? А може ти додаси до списку інші навички, особливо ті, які тобі близькі? Що ти найкраще вмієш? Яка твоя стихія? Де ти пасуєш?

РУКА ДОПОМОГИ

Харцери допомагають чим можуть. Вони завжди і скрізь там, де потрібна допомога. Останнім часом вони прийшли на допомогу – як кажуть, приступивши до служби – біженцям з України, мільйонам жертв російської агресії, людям, які шукають притулку. З перших днів вторгнення в Україну харцери створювали штаби допомоги, діяли на кордоні, на вокзалах, у приймальних пунктах. ZHP відкрив свої лави для дітей і молоді, які приїжджають з України, та запросив їх до спільної роботи.

Незалежно від того, чи ти належиш харцерства, чи ні, можеш приєднатися до діяльності, долучитися та допомогати. Особливо в кризових ситуаціях, коли діє правило „всі руки на допомогу”, кожна пара рук на вагу золота. Твоя також.

СПІЛЬНІ ВИТОКИ

Громадсько-педагогічний рух під назвою скаутинг (з англ. scout – розвідник) розвивається у світі з початку ХХ століття, а основоположником принципів і виховної методики молоді був британський військовий Роберт Баден-Пауелл. Сьогодні в усьому світі налічується понад мільйон скаутських команд. Польське харцерство – це різновид скаутингу, в Україні функціонує Пласт, тобто Українська Скаутська Організація. Харцери і пластуни, харцерки і пластунки, несучи службу, подібним чином формують свій характер.

ПЕРШИЙ КРОК

В обох країнах діють схожі організації для дітей та молоді.

У вас є досвід скаутингу? Якщо так, то яка різниця між діяльністю таких організацій у ваших країнах? Які існують схожі методи виховання? Дізнайтеся про перелік скаутських навичок у кожній з країн. Визначте які з них вам притаманні. Чи ваші відповіді схожі? Обговоріть, чи методика навчання і розвитку на дієвому прикладі, на практиці є більш ефективною, ніж зубріння напам'ять, щоб щось здати.

ІЛЮСТРАЦІЇ КНИЖОК ДЛЯ ДІТЕЙ

ПОЛЬСЬКІ ІЛЮСТРАТОРИ ДИТЯЧИХ КНИГ МАЮТЬ СВІТОВУ СЛАВУ

Польські ілюстратори отримують престижні нагороди на найважливіших міжнародних книжкових ярмарках для дітей, які щороку проходять у Болонії. Не без причини. Їхні роботи просто прекрасні. Вони відкривають світ, оживляють уяву та запрошують у країну магії. Творіння польських ілюстраторів цінують видавці та читачі, їх люблять адресати - діти. Польська школа ілюстрацій для дітей має давні традиції. Ян Марцін Шанцер, Юзеф Вільконь, Януш Грабінський, Богдан Бутенко – класики. Сьогодні їх наслідують молоді митці – Катажина Богуцька, Маріанна Окляк, Ян Байтлік, Маріанна Штима, Агата Дудек, Оля Чешляк, Кароль Банах, Давід Рискі та багато інших. Від графічної якості книжок залежать смаки наймолодших у майбутньому, саме книжки з дитинства формують нашу вразливість на оточення та відчуття прекрасного. Ми можемо бути спокійними щодо наступних поколінь. Просто купуйте, дивіться і читайте – вибір справжніх творів мистецтва на полицях з книгами для дітей вражає (також в інтернет-книгарнях).

ПОГАНИЙ СМАК

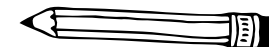
Остерігайтеся графічних монстриків. Їх багато. Оминайте їх якомога далі.

ПЕРШИЙ КРОК

Зробіть огляд вашої домашньої бібліотеки. Можливо, знайдуться книги, відомі кожному з вас? Порозмовляйте про те, які ілюстрації вам подобаються. Цікаво, чи ви маєте подібні смаки? Подумайте, які типи ілюстрацій вражають вас найбільше та розкривають вашу уяву. Можливо, ви зробите рейтинг найкращих?

ВСУПЕРЕЧ ПРАВИЛАМ

Кажуть, що смаки не обговорюються. Всупереч цій приказці, запросіть батьків, бабусь і дідусів, колег та обговоріть свої вподобання. Які книги ви любите? Які малюнки вам подобаються, а які ні? У вас є улюблені графічні дизайнери? Улюблені техніки ілюстрації? Чи бачите ви відмінності між старими картинами (з дитинства ваших батьків, бабусь і дідусів) та сучасними? Що змінилося? Чому ілюстрація така важлива?

Створіть сімейний список улюблених ілюстраторів усіх часів.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

ЦЕ ТРЕБА МАТИ

Видатну роботу створили Александра та Даніель Мізелінські – графіки та автори книг.

Їх «Карти» (видавництво „Дві сестри“) опубліковано мільйонними накладками в багатьох країнах світу. Ви дійсно повинні мати цю чудову – за форматом і формою – книгу. Від неї неможливо відірвати очей.

Отримай її та пізнавай світ, отримуй задоволення від перегляду. Розвивайся та хай твої очі радіють.

ІМЕНА

МОДА НА ІМЕНА МИНАЄ

Деякі дуже популярні, інші менше, деякі входять в моду, інші забуваються. Найчастіше вони прості, але бувають і нещоденні, зустрічаються іноземні, але й багато мають старопольське коріння. Останнім часом батьки найчастіше вибирають імена Ян і Зофія. П'ять років тому це були Якуб (Куба) і Юлія. Мода на Франків, Антеків, Гані та Басі вже пройшла. Рідше зустрічаються Анжеліки, Марлени, Джесіки, Себастьяни або Браяни. Мабуть, це питання часу і в садочках з'явиться хвиля Казіків, Зигмунтів, Ядзек та Юзек. Батьки все частіше звертаються до класики. Так чи інакше, саме батьки дають дитині ім'я і, безперечно, вибирають найкраще, відповідно до свого смаку, часто наслідуючи моду, нерідко на честь своїх предків. Зазвичай ім'я залишається з нами на все життя, воно формує нашу ідентичність.

ЗМІНА МАРКИ

Ми не намовляємо тебе змінювати своє ім'я, якщо його любиш і добре почуваш себе з іменем _____ - це ідеально.

Але якби було інакше, якби твоє ім'я тобі не подобалося, то яке б ім'я ти вибрав? Запиши його. Нове ім'я не зробить тебе кимось іншим, але ненадовго ти візьмеш на себе іншу роль. Коли вибереш, стань перед дзеркалом і кілька разів повтори, дивлячись собі в очі: мене звати

_____

І як? Підходить? Ні? Тоді шукай далі.

ПЕРШИЙ КРОК

Запишіть імена всіх членів сім'ї, найближчих друзів. Чи ви помічаєте спільні звучання? Пограйте у детективів і спробуйте знайти відповідники різним звучанням імен обома мовами (наприклад, Анджей - Андрій). Які імена в одній країні є нетрадиційні, в порівнянні з іншою? Ви можете перевірити в Інтернеті, які імена найпопулярніші в обох країнах.

ПОХОДЖЕННЯ ІМЕН

Типові польські чоловічі імена мають закінчення «слав». Як можна здогадатися, власник такого імені прославляв – щось, або когось. Жіночі імена створюються шляхом додавання букви «а» в кінці — і все.

Здогадайся, або пошукай у джерелах та допиши, що/кого прославляють власники імен:

Богуслав і Богуслава - .....

Броніслав і Броніслава - .....

Чеслав і Чеслава - .....

Ярослав і Ярослава - .....

Мечислав і Мечислава - .....

Пшемислав і Пшемислава - .....

Радослав і Радослава - .....

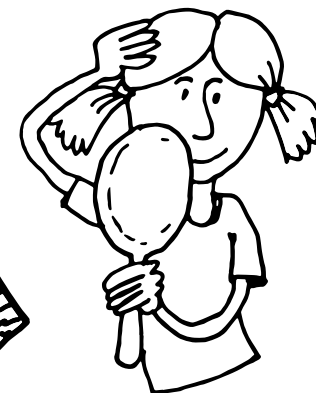
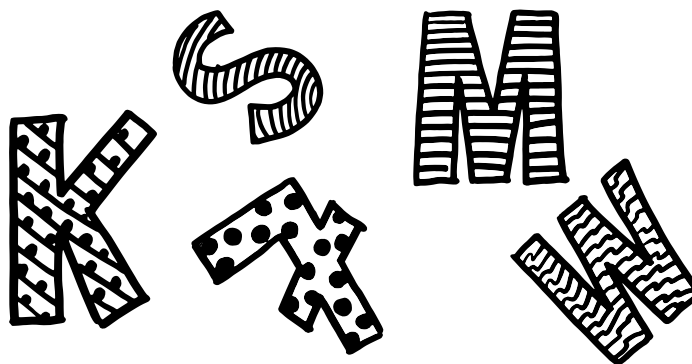
Станіслав і Станіслава - .....

Владислав і Владислава - .....

Збислав і Збислава - .....

Здіслав і Здіслава - .....

Чи ти знаєш багато людей, які мають таке ім'я?

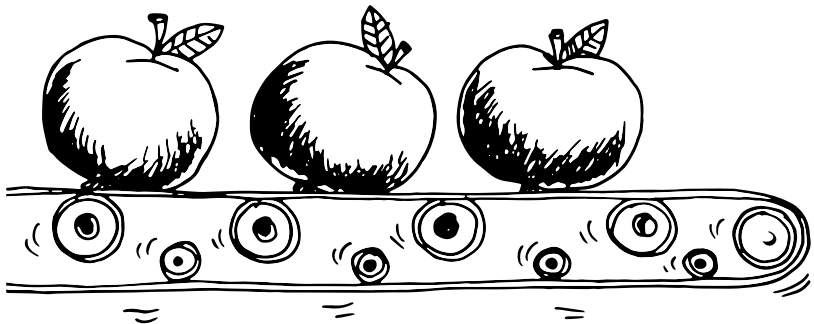
ЯБЛУКА

НАЙКРАЩІ З ПОЛЬСЬКИХ САДІВ

Чилі рекламує себе як виробник найкращих яблук у світі. У найвіддаленіших куточках земної кулі можна купити рівнесьнікі, відполіровані до блиску яблука. Вони проїхали 100 тис. морських миль і спокушають клієнтів наклейкою „Made in Chile”. А неподалік, у коробках, могли б спокушати наші — смачні, свіжі, соковиті, ароматні. Вони найкращі, але ви повинні розповісти про це всьому світу, як і Чилі. Яблука — наша спеціалізація. Найбільш відомі — з садів Груйця. Але хто чув про це за кордоном? Давайте рекламувати польські яблука у світі, а також у Польщі — у школах, фірмах, організовуючи кампанії за здорове життя. Яблука мають самі переваги — вони дешеві та корисні, бо у них багато вітамінів. І дійсно смачні. Кажуть, що з’їдання одного яблука в день продовжує життя! Бачите, ці фрукти мають силу. А якби ще так запустили національну програму відновлення старих сортів, то це був би хіт.

ПОВЕРНЕННЯ У МИНУЛЕ

Намов своїх батьків або дідусів і бабусь здійснити сентиментальну подорож у країну старих сортів яблук, давніх назв і смаків. Вони поринуть у мрії, згадуючи смак першого білого наливу, солодкого коштеля, кронсельки, кокса, справжньої малинівки. Кожен сорт був різним — яблука мали аромат, смакували, можна було вибрати улюблені. Не так, як ці промислові сорти, які ніколи не мнуть, не псуються, але не пахнуть і не мають смаку. Може вдасться купити та спільно скуштувати старі сорти яблук? Найпростіше їх знайти на ярмарках, у садівників.

ПЕРШИЙ КРОК

Сходіть разом до сусіднього овочевого магазину або на місцевий ринок. Купіть кілька яблук різних сортів і зробіть яблучну дегустацію. Чи всі вони однакові на смак? Виберіть свої улюблені. Чи українські яблука смакують так само? Які фрукти найпопулярніші в Україні? Можливо, ви спільними зусиллями придумаете ідею фруктового бізнесу?

ІДЕЯ ДЛЯ БІЗНЕСУ

Ми експортуємо сири, необроблені яблука протягом багатьох років. Останнім часом з’явилися преси для яблучного соку та виробники модного останнім часом напою — сидру (таке пиво/яблучне вино).

Вигадай, що можна робити з яблук, щоб всі всюди хотіли це купувати, щоб шаленіли від цього так само, як згадуючи про пепсі-колу.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

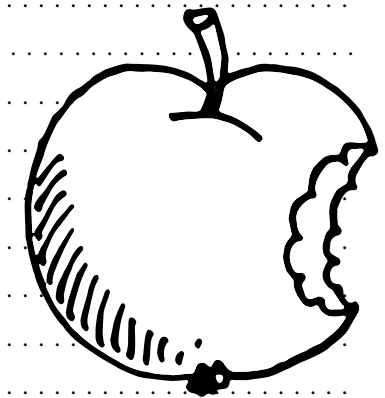
.....

.....

.....

.....

.....

Кожна ідея хороша!

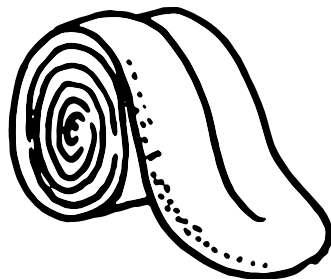
ПОЛЬСЬКА МОВА

МОВНІ ВИКРУТАСИ. ПОЛЬСЬКА МОВА НЕЛЕГКА

І нехай інші народи знають, що поляки не гуси і свою мову мають. Ми маємо свою мову. Це знав ще Миколай Рей. І вона є. Польська мова. Żółć [жульч, пер. Жовч]. Łódź [Лудзь, пер. Лодзь]. Chrząszcz [Хшонщ, пер. Жук], який жужжить в очереті. Szczurczyki [щипчики, пер. щипці]. У фільмі Бженчищикевич, а на спортивних аренах – зірки Блащиковський і Влощовська. Різні слова, різні мовні пастки, єдині такі букви і звуки. Білшість іноземців не може їх вимовити. Польська мова, для нас природна, висмоктана з молоком матері, милозвучна, вважається однією з найскладніших мов у світі. Її складність пов'язана з множинністю приголосних і малою кількістю голосних у звуковому діапазоні, що призводить до переважання приголосних у кожному слові. Крім того, маємо багато шиплячих приголосних (Як може це вимовити іноземець? Змилюйтесь!): s, z, c, dz, sz, ź, cz, dź, ś, ź, ć, j [с, з, ц, дз, ш, ж, ч, дж, шь, жь, чь, й]— аж 12! Якщо додати носові голосні ę і ą [eu, ou], які ми маємо як єдині слов'яни, то язик можуть ламати не тільки іноземці. Польська мова має безліч відтінків значень слів і граматичних форм. Вона може бути гарна і багата, або бридка і вбога – все залежить від того, хто і як нею користується.

МОВНА СПІЛЬНОТА

Рідну мову ніхто не обирає – людина народжується і слово за словом опановує мову свого оточення. Вона пізнає світ і культуру, читає перші слова, складає речення – і так мова створює спільноту. Польська мова – наша перша мова, але ми також вивчаємо інші, а інші вивчають польську. Ви знаєте когось, хто вивчив польську мову, бо хотів? Це зворушливо, правда ж? Вслухайся, цінуй, помічай оригінальні поєднання, кальки з її /його рідної мови. Допмагай, підтримуй, але ніколи не осоромлюй тих, хто робить помилки.

ПРИДУМАЙ НАЙ...

Найдовше слово

Слово з найбільшою кількістю приголосних

Найбільш шипляче слово

Слово з найбільшою кількістю польських літер (тільки наших), тобто найбільш польське слово

На які букви не починаються польські слова

Намилозвучніші слова

Найулюбленіше слово

Найважче для вимови речення

Запиши якомога більше важких слів. Коли зустрінеш іноземця, проведи для неї/нього іспит з польських мовних викрутасів

ПЕРШИЙ КРОК

Як ви вважаєте, чи наші мови схожі? Чи ви розумієте один одного? Вивчіть літери обох алфавітів, потренуйтеся в написанні простих слів. Побавтеся з різними словами. Знайдіть ті, що звучать однаково на обох мовах, і ті, що є абсолютно різними. Ламайте язика, вимовляючи найважчі слова.

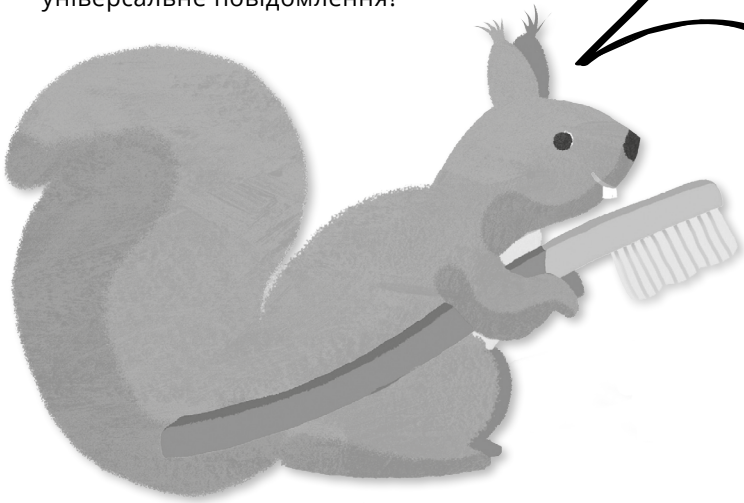
КЛУБ БІЛОЧКИ

ЗДОРОВІ НАВИЧКИ НА ВСЕ ЖИТТЯ

Хто не був у Клубі Білочки? Я думаю, що кожен учень був. Білочка об'єднує покоління. Пам'ятають її бабусі з дідусями, батьки та ти. Вже кілька поколінь Польський Червоний Хрест спільно з білочкою навчає, як доглядати за зубами. Двічі на день зверху вниз, вправо, вліво, вгору, вниз. Зворотно-поступальний рух. Потім язик. Кілька хвилин. Проста зубна щітка або електрична. Фторидна паста відповідно до віку. Не їмо ввечері після чищення зубів. Полоскаємо рот водою після кожного прийому їжі. Якби світ був ідеальним, то в кожній школі був би активний клуб „Білочки”, кожна дитина знала б правила догляду за гігієною ротової порожнини, кожен учень мав би забезпечену стоматологічну допомогу. Мрія! Було б добре, але... Не є добре, бо аж 90 відсотків семирічних дітей мають карієс. Білочку чекає попереду цивілізаційна місія.

МІСІЯ

Домалюй білочці якийсь переконливе повідомлення. Що вона каже? Як заохочує доглядати за своїми зубами? Можливо, вона передає нам більш універсальне повідомлення?

ЧОГО В МОЛОДОСТІ НАВЧИШСЯ, ТО НА СТАРІСТЬ ЯК ЗНАЙДЕШ

Набуті в дитинстві навички залишаються на все життя. Це важливо, коли йдеться про найголовніші справи, такі, як чищення зубів або безпечний рух вулицею. Але це ще не все. Для доброго майбутнього всіх людей на Землі дуже важливо з раннього дитинства прищеплювати загальнолюдські постави та цінності. Найголовніше - доброта і вміння думати про інших. Це, зорема:

- повага до кожної людини і живої істоти,
- дотримання правила – не роби ближнім того, що не бажаєш собі,
- захист слабших,
- допомога нужденним,
- дбайливе ставлення до їжі,
- сортування сміття, економія енергії та води,
- небайдуже ставлення до майбутнього Землі,
- щоденне вживання слів: будь ласка, вибачте, дякую - без обмежень,
- посмішка і доброта кожного дня,

Чого, на твою думку, треба вчити змалку? Які навички та поведінку можна прищепити з дитинства? Запропонуй теми, важливі для молоді у майбутньому. Коло тем необмежене.

ПЕРШИЙ КРОК

Чи у ваших школах проводяться якісь заняття/акції для розвитку здорових навичок? Мова йдеться не тільки про здорові зуби, а про розвиток в усіх сферах. Ви можете задуматися над тим, що б ви хотіли вивчати в школах поза навчальною програмою, що мало б практичне значення у вашому житті. Порозмовляйте про школу, про те, що ви вивчаєте, а також про те, що б ви хотіли вивчати в школі. Можливо, ви спільно створите образ школи мрії?

МИКОЛАЙ КОПЕРНИК

ЗУПИНИВ СОНЦЕ. ЗРУШИВ ЗЕМЛЮ

Він був поляком чи німцем? Чоловіком чи жінкою? Християнином, а може ні? Це важливо? Чи мають такі питання сенс у світлі науки про світ? Він був генієм, видатною постаттю свого часу, революціонером у науці, багатокультурним європейцем. Вивчав астрономію, право та медицину. Був не тільки астрономом і лікарем, а й займався економікою та військовою стратегією. Відомий своїм проривом у знаннях про Всесвіт, він спростував існуючу теорію і послідовно відстоював геліоцентричну концепцію у своїй книзі „Про обертання небесних сфер” 1543 року — це він зупинив Сонце і зрушив Землю. Коперник, який багатьох здивував, відкрив і описав основну природу - погані гроші витісняють гарні - універсальний закон, який діє донині не тільки по відношенню до грошей. Пам'ятаймо про Коперника. Він - важлива постать.

ЗДИВУВАННЯ

Ти спостерігаєш за світом. Подивись навколо і подумай, де в нашому сучасному житті кращі гроші програвуть гіршим? Тебе це дивує? Чи це нормально? Як на це реагувати? Чи буде так завжди і скрізь? Як ти думаєш, чому? А може, цей закон поширюється і на інші сфери життя, суспільну позицію? Ти помічаєш такі явища?

ПЕРШИЙ КРОК

Знайдіть в Інтернеті сайт Центру науки „Коперник”, названого на честь цього відомого вченого. Можливо ви також знайдете інші інституції, що займаються популяризацією науки? Може вам вдасться відвідати (навіть віртуально) найближчий науковий центр? Пізнавайте світ разом. Подумайте до чого ваша душа лежить — якби ви стали вченими, то в якій галузі? Обговоріть теж тему свободи науки і думок, цензури, що накладається на факти.

ЧИ ЦЕ ВКЛАДАЄТЬСЯ В ГОЛОВІ?

Праця „Про обертання небесних сфер”, написана понад двісті років тому (майже всередині XIX століття!), була в списку заборонених книг. Мабуть, католицька церква визнала, що правда є загрозою для світу. Це були складні часи для науки і прогресу, але...

Чи спадають тобі на думку приклади з життя, коли представлення фактів, правдивих доказів і надання свідчень загрожує негативним наслідками, зокрема багаторічним ув'язненням? В яких країнах використовується така практика? Кому і за яких обставин корисні такі маніпуляції, брехня, цензура? Можливо, напишеш/намалюєш, підготуєш у будь-якій формі маніфест протесту: немає згоди на приховування правди, на фальсифікацію фактів, на брехню чи маніпуляцію. НІ!

СПРАВА

Якби Коперник був живий зараз, він би жив у Куявсько-Поморському воєводстві. Його рідне місто Торунь, як одне з небагатьох польських міст, має збережений автентичний середньовічний план вулиць і будинків. Зберігся і будинок Коперників, де, ймовірно, народився вчений.

Відчуй і подумай: чи у Торуні вчений почував себе як вдома? Що цікавого міг би тепер розповісти світові Микола Коперник? Чи відкрив би він щось нове? А може, він був би в захваті від сучасних технологій? Уяви розмову з ним. Де б ти не був, можеш здійснити віртуальну прогулянку по музею Миколая Коперника, відвідати його будинок, відчутти атмосферу давнини.

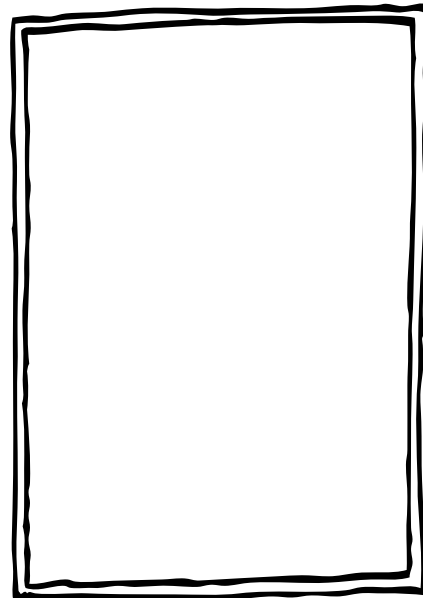
ЯНУШ КОРЧАК

ПРИСВЯТИВ ЖИТТЯ ДІТЯМ

Педагог, письменник, лікар, вихователь, опікун, натхненник. У дитині побачив людину. Він відійшов від сучасних йому поглядів і педагогічних схем щодо дітей. Був їхнім другом. Вчив їх поважати і боровся за їхні права. Старий Доктор, як його називали, вважав, що добрий вихователь не тисне, а дає волю, не тягне, а піднімає, не пригнічує, а формує, не диктує, а навчає, не вимагає, а просить. Свою авторську педагогіку, засновану на партнерстві, він почав реалізовувати будучи директором Єврейського сирітського будинку у Варшаві – ще перед I світовою війною. Тут народилися новаторські педагогічні ідеї. Він навчив дітей самоврядуванню та спільній відповідальності. Його підопічні видавали газету, доглядали за молодшими, колегами, у дитячому суді оцінювали поведінку не лише однокласників, а й вихователів. Цей неординарний чоловік, як ніхто інший, серйозно ставився до дітей, стверджував, що «Немає дітей, є люди». І він любив їх більше за все. Хіба це не прекрасне бачення вчителя і вихователя?

МОДЕЛЬ МЕНТОРА

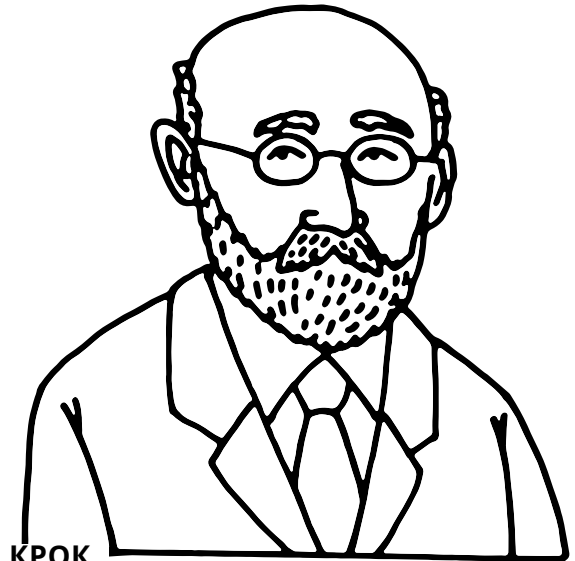
Запиши характеристики вчителя, який йде поруч з тобою, а не паралельною стежкою. Який сприяє твоєму розвитку, а не стримує. Можливо, поряд з тобою є такі вчителі? Навіть якщо ідеал поки в списку твоєї мрії, не втрачай надії. Уяви собі майстра. Опиши її/його риси характеру, намалюй цю постать. Ви зустрінетеся одного дня на спільному шляху.

ГАЗЕТА

Януш Корчак видавав унікальну газету, експериментальний тижневик „Малий огляд“, який редагували дорослі особи, проте він був наповнений текстами, авторами яких були єврейські та польські діти. „Найбільшу цінність мають листи, в яких хтось пише про те, чого не може сказати батькам чи в школі. Те, про що діти говорять між собою, і тепер у них є можливість сказати відверто, без сорому і страху, що над ними посміються“, – сказав він про матеріали. Багато видатних польських письменників опублікували свої перші твори в „Малому огляді“.

Тобі коли-небудь спало на думку зробити газету? Газета про клас, школу, мікрорайон, хобі, про те, що тебе цікавить? Ти, звісно, можеш писати блог в Інтернеті, це чудова ідея, але це не те саме. Залучи журналістів-любителів, колег, сусідів до співпраці та створи газету. Можливо, виявиться, що ви влучите в десятку і будете мати багато читачів. Все залежить від ідеї та якості виконання.

ПЕРШИЙ КРОК

Знайдіть цитати Януша Корчака в Інтернеті.

Скориставшись перекладачем Google, перекладіть їх українською та порозмовляйте про те, чи думки Старого Доктора для вас влучні та переконливі. Поставте кожній мудрій думці зірку, наприклад, від одного до шести.

КОРОВИ НА ПАСОВИЩАХ

ЧИ ЦЕ НЕ МАЛЬОВНИЧО?

Як виглядає корова? Усі знають. Незабаром, можливо, на це питання не буде однозначної відповіді. Все менше ми можемо і невідомо, як довго ми зможемо бачити чорно-білих, плямистих чи червоних корів, які пасуться біля доріг. Мальовничий краєвид, певним чином зворушливий, асоціюється з сільським пейзажем. Корова - класичний, витончений об'єкт, увічнений на народних гобеленах і картинах відомих художників. Завдяки їхнім роботам ми маємо уявлення про те, як століттями пастухи в простих шатах виганяли корів на пасовища, поїли у броді, випасали, з тугою дивлячись у небо (смартфонів не було) чи дримаючи. Корови цілий день ліниво паслися, скубали траву і сидючи її пережовували. Ідилічна картина. Сьогодні мабуть ніхто не має жодної корови. Кілька корів - це також клопіт. Масштаб прибутку має значення і лише великі господарства забезпечують хороший результат. Автоматизовані зали, корови в високих блоках. Хто дивується, що нині живі молокозаводи ніколи не бачили неба? Відбулася зміна. Чи так має бути?

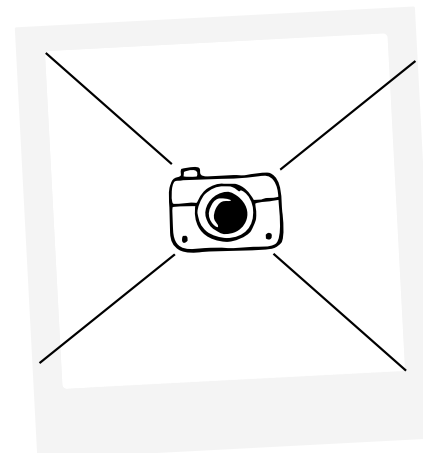

ПЕРШИЙ КРОК

Поговоріть про споживання м'яса. Як виглядає ваше щоденне меню? Поміркуйте разом про вегетаріанство з точки зору власного здоров'я, глобального потепління та благополуччя тварин. Тема важлива і серйозна.

ДОКУМЕНТАЦІЯ

Подорожуєш Польщею? Шукай корів. Побачиш якусь? Сфотографуй - це корова, чи біла ворона (синонім рідкісного явища)? Вклей ТУТ. Опублікуй на Інстаграмі. Час увіковічити корів на світлинах, поки їх не закрили у промислових корівниках.

Можеш також пошукати графічні художні твори, на яких творці записали корів для нащадків. Шукай найдавніші роботи, найвидатніших живописців, але й також створені в наш час. Порівняй різні стилі. Може ти сама/сам розфарбуєш чи намалюєш корову? Спробуй створити корову з трикутників (прочитай докладніше і дізнаєшся, що цей геометричний метод використовується в анімації).

МЕМ І ІНШЕ

Найближчим часом діти запитують у батьків: звідки молоко, як виглядає корова, чому молоко називають плямистим і чому корова не завжди фіолетова (як з упаковки добре відомого шоколаду)? Треба бути готовим до відповіді.

Створи мем, комікс, напиши вірш, або зроби щось інше, важливо, щоб у головній ролі була корова.

УВАГА!

Альберт Ейнштейн сказав: „Ніщо не принесе більше користі здоров'ю людини і не збільшить шанси збереження життя на Землі так, як еволюція в напрямку вегетаріанського харчування”.

Не кожен повинен бути екологом чи вегетаріанцем. Немає примусу. Але всім важливо знати вплив промислового тваринництва на навколишнє середовище та те, як добробут тварин пов'язаний з гуманітарними цінностями. Вистачить просто почитати і подумати.

КОРІВКИ ІРИСКИ

НАЙВІДОМІШІ З МІЛЯНУВКА

Корівки – це особливі польські солодощі. Найвідоміші – перші, безпосередньо з Мілянувка, виготовлені родиною Поморських за старим оригінальним рецептом з 1921 року. Тягучі й ароматні, запаковані в обгортки з характерною білою корівкою. У них є імітатори, але вони залишаються єдиними в своєму роді. Як вони виготовляються? Вистачить досить простих інгредієнтів – молоко, цукор, вершкове масло. Масу необхідно докладно перемішати, охолодити, сформувати, нарізати вручну і вручну запакувати в папір. І корівки готові. Хто поїде до рідних чи друзів за кордон, найімовірніше, візьме з собою: сосиски кабаноси, сушені гриби, малосольні огірки (якщо можна їх перевезти), тортик «Ведель» і... корівки. Це характерні смаки Польщі, які пам'ятають, за якими сумують, особливо за межами країни. Корівки з нами не одне покоління, навряд чи вони набриднуть, а конкуренція їм не загрожує.

КОНТРОЛЬ ПОКУПОК

Ми всі любимо корівки. Деякі люблять тягучі іриски, інші люблять крихкі. Кожен має свої вподобання. Який вид корівки тобі подобається найбільше?

Перевір. Знайди до крамниці з солодощами. Купи пробні зразки. Спробуй. Вибери свій улюблений. І як? Оціни форму, колір, солодкість, ніжність, консистенцію, запах.

ПЕРШИЙ КРОК

Зробіть огляд ваших улюблених солодощів. Що вам подобається? Чи ви маєте схожий смак? Які солодощі, виготовлені у ваших країнах (а не ті, що продаються по всьому світу під звичайними брендами) вважаються національним надбанням? Можливо, ви зможете разом приготувати якийсь смачний, корисний десерт?

NEW LOOK – НОВИЙ ВИГЛЯД

Наші корівки чудово справляються. Але часи змінюються.

Створи проект логотипу або навіть цілий папірець, обгортку для сучасної корівки, яка робить кар'єру в усьому світі. Від Токіо до Нью-Йорка. Від Кейптауна до Осло. Яка підкорить серця наймолодших клієнтів.

НЕБАЖАНИЙ ЕФЕКТ

Корівки мають один недолік – вони витягують пломби. Хто має пломби, повинен про це пам'ятати.

КУЛЬТОВІ ФІЛЬМИ

НАСТУПНІ ПОКОЛІННЯ МОЖУТЬ ДИВИТИ ЇХ БЕЗКІНЕЧНО

Є фільми, що забуваються, і фільми, що залишаються. У думках, у серці, у мові. Фільми, що глибоко і міцно проникають у нас і, задовольняючи суспільні потреби, стають культовими. Ми повертаємось до них. Вони з'єднують покоління, створюють мости порозуміння, цитати входять у нашу повсякденну мову. Якимось дивним, чарівним чином вони врастають у нас. Скільки є таких фільмів? Чи є один актуальний список? Чи можна заздалегідь передбачити, що цей культовий персонаж вас вразить? Ні. Кінцевий ефект – це сума складових: ідеї та сценарію, плюс акторська гра, тексти, образи, ставлення та потреби аудиторії. Трохи збігу обставин, енергії та історії. Приємно мати культові фільми у домашній кінотеці, навіть тій віртуальній. Кожне покоління додає своє.

ВИЗНАЧЕННЯ

Чим для тебе є культовий фільм?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ПЕРШИЙ КРОК

Пошукайте в Інтернеті улюблені фільми, серіали – польські та українські. Ви можете переглянути їх повністю та/або окремі фрагменти. Розкажіть про що вони, можливо контексти не будуть очевидні. Спробуйте пояснити, чому ви вважаєте їх культовими.

СІМЕЙНИЙ СПИСОК

Кожне покоління має свої типи, власну пам'ять, контексти. Отримай від членів своєї сім'ї зізнання про їх фільмові уподобання. Чим більше поколінь включиться до співпраці, тим цікавіше буде.

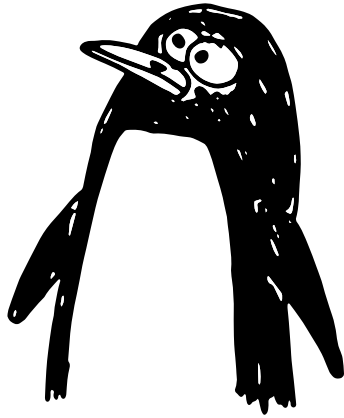
Перегляньте спільно кандидатів у сімейний список. Буде цікаво не тільки те, які фільми ви виберете, а й які ви відкинете, які не витримають випробування часом. Це місце на те, щоб покоління відкрилися один одному і створили список фільмів, що відповідають культовому критерію та подобаються представникам різних поколінь.

МОРОЗИВО

ПІНГВІН. БАМБІНО. КАЛІПСО

Морозиво – це тема. На літо й на зиму. Бажання з’їсти морозиво було завжди, але не завжди ситуація з морозивом виглядала так барвисто і кайфово, як сьогодні. Раніше вибір заморожених смаколиків був обмежений, проте це не означає, що вони не викликали емоцій. За морозивом вистроювалися черги. Їх купували кульками в ремісничих будках, на паличці або у вафлях з холодильників, що носили на поясі продавці морозива і на весь голос заохочували (переважно пляжників): «Морозиво, морозиво, щоб охолонути». Коли з’явилося так зване італійське морозиво, з автомату, було божевілья. Вибір обмежувався до кількох смаків морозива і класичного - вершкове (ванілі не було), зі смаком какао (шоколаду не було), фруктове, але загалом фруктові смаки. Фісташкове, зеленувате з неповторним, екзотичним смаком на той час, було вершиною мрії. Сьогодні немає морозива, якого б не було. Величезний вибір - 1000 смаків, фруктове і овочеве, солодке і без цукру, у всіх кольорах веселки, тайські новинки і з молекулярної кухні і, навіть, для собак. Кому що до смаку.

КУЛІНАРНА РЕЦЕНЗІЯ

Виявляється, що закручування морозива (морозиво закручується в спеціальних машинах) може бути захопленням. Багато ентузіастів йдуть по стопах старих майстрів і займаються виробництвом морозива. Особливою популярністю користується ... натуральне морозиво. Що в це не значило, бо, ймовірно, для кожного це означає щось своє. Без цукру? Без барвників? Натурального кольору?

Порозмовляй, запитай, спробуй. Знайди у своєму місті улюблений магазин з морозивом.

Мій улюблений магазин з морозивом _____

Адреса _____

Улюблений смак _____

ЩОСЬ НА СЬОГОДНІ

Є такі люди, які не люблять морозива? Мабуть це неможливо. Тож кожен є досвідченим, компетентним співрозмовником, кожен знає, що йому подобається.

Які смаки ти любиш? Чи ти знаєш, яке морозиво найкраще смакує твоїм близьким? Запитай їх. Це теж тема для розмови.

Зробіть свято морозива. Яке морозиво ти хочеш? Я замовляю три кульки морозива:

НАШІ УЛЮБЛЕНІ СМАКИ:

Я	_____	_____	_____
Мама	_____	_____	_____
Тато	_____	_____	_____
Сестра	_____	_____	_____
Брат	_____	_____	_____
Бабуся	_____	_____	_____
Дідусь	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

ПЕРШИЙ КРОК

Чи на вашу думку, морозиво посідає перше місце серед десертів? Пізнайте свої смаки, вподобання з вибору морозива. Придумайте „морозиво-десерт своєї мрії“. Можливо, можна організувати свято морозива? Може ви разом приготуєте домашнє морозиво? План мінімум: сходіть на морозиво.

„ЛОКОМОТИВ”

НАЙВІДОМШИЙ ПОЛЬСЬКИЙ ВІРШ ДЛЯ ДІТЕЙ

Несподівано – гудіння.

Несподівано – свистіння.

Пара – бух.

Колеса – в рух.

Спочатку поволі – немов черепаха – неквапливо,

Рушила машина по рейках – сонливо.

Геніальний текст про локомотив Юліана Тувіма майоріє у пам’яті й звучить у вухах кількох поколінь поляків. Вірш перекладений усіма мовами, відомий дітям усього світу. Динамічна, ритмічна картина слів, сповнена звуків і рухів. Читати і слухати цей вірш – суцільна радість. „Локомотив” декламував сам поет, є також його чудові акторські виконання, як, наприклад, інтерпретація Войцеха Семіона чи Пьотра Фрончевського. „Локомотив” – як ідеальна музична композиція, тільки написана словами. Це як „Болеро” Моріса Равеля – послухай і порівняй. Він також повільно розкручується, а потім мчить. І так то то, так то то, так то то, так то то! ... Класика!

СПІЛЬНЕ ЧИТАННЯ ВГОЛОС

Читати разом цікавіше, ніж може здаватися. Сформуй нову звичку. Як-небудь, після вечері або в дощовий день, спробуйте прочитати „Локомотив” спільно, у родинному колі. Якщо сподобається гра з цим текстом, то потім ви можете читати вголос все, що завгодно: романи, вірші, науково-популярну літературу. Навіть щоденні газети чи підручники перед тестом. Хто раз спробує, той буде щоразу повертатися до цієї звички. Треба лише почати. Дай шанс собі та компанії – купи лотерейний квиток!

ДОМАЛЬОВКА-РОЗМАЛЬОВКА

Намалюй та розфарбуй потяг. Заповни 10 вагонів вантажем – товарами і предметами, що виготовляються у наш час, персонажами з нашої реальності, про яких автор і подумати не міг, бо їх на той момент не було на світі. Вони ще навіть не проросли в уяві його сучасників. Чи маємо повний комплект? Рушаємо!

НОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Може ти знаєш «улюблене» запитання для учнів (це наш сарказм та іронія): що мав на увазі автор? Відповісти міг би лише автор, але читачі можуть вільно інтерпретувати вірші. Позачасові твори набувають нового значення, відкриваються для нових реалій. А якби так зробити нову інтерпретацію вірша і пошукати значення „Локомотива”, які б відповідали нашому часу? Перша, але не єдина підказка: екологічні загрози. Подумай, що може бути синонімом вугільного локомотива в сучасному світі? Що символізують вантажі, що перевозяться вагонами? Чому йому так важко? Куди так мчить по коліях головний герой? Яка станція призначення? Спробуй пояснити сам і познайомся з авторською інтерпретацією.

ПЕРШИЙ КРОК

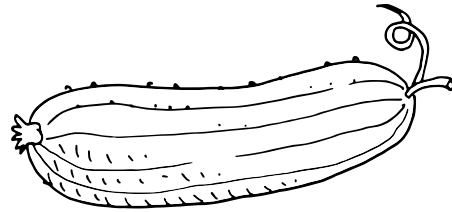
Перегляньте разом інтерпретацію вірша (наприклад, у виконанні актора Пьотра Фрончевського на YouTube). Перекладіть у Google текст вірша українською. Окрім основного перекладу, ви також почуєте фонетичний запис, який дозволить вам разом прочитати вірш українською. Зробіть постановку. Це буде весело. Який улюблений вірш українських дітей? Його точно можна прочитати разом, а може ви пошукаєте альтернативну інтерпретацію для сьогодення?

МАЛОСОЛЬНІ

ОГІРКИ ЗВІСНО. НАША ПОЛЬСЬКА КЛАСИКА

Це польська кулінарна особливість. За їх смаком сумують поляки, які живуть за кордоном. Їм не вистачає цього смаку. Огірки – вони панують на польських столах, але на огірках світ солінь не закінчується. Королева солінь – це, звичайно ж, капуста (без використання оцету!). Вона смачна, корисна і має нібито (?) ... низьку калорійність. У різних країнах світу цінують мариновані продукти. У Польщі великою популярністю користуються смачні мариновані помідори з України. Соління мають самі переваги та дивовижні поживні властивості. Це найкращий природний пробіотик, вони забезпечують цінними вітамінами, регулюють обмін речовин, зміцнюють імунітет ... і вони смачні. Успіх полягає в правильних пропорціях інгредієнтів - і саме тут в кухонній практиці застосовується математика.

ЕКСПЕРИМЕНТ

Основний рецепт малосольних огірків дуже простий. Купуєш, або збираєш малі спеціальні огірочки (огірки-вужі для цього не підходять!), миєш і вкладаєш їх у більшу банку або глиняний горщик. Скільки огірків - така банка, або навпаки. Між шарами огірків кладеш кріп – довгі гілочки, які потрібно зім'яти або поламати, щоб вони помістилися. До цього обов'язково корінь хрону, зубчики часнику і те, що тобі подобається, наприклад, лист дуба, лист вишні, чилі, горошини перцю, лавровий лист. Кип'ятиш воду зі спеціями, багато солиш (найкраще підійде кам'яна сіль без добавок). І заливаєш огірки. Якою водою залити? Є дві школи – одні беруть окріп, а інші – охолоджену воду. Можна експериментувати. Запитай дорослих і вибери свій власний метод. Зроби експеримент. Одну банку огірків залий киплячим розсолем, іншу охолодженим. Перевір, які з них будуть готові до споживання швидше. Чи ти знаєш, що якщо добре закриєш банку і почекаєш деякий час, то матимеш власні мариновані огірки? У них багато вітаміну С, а хімії - нуль.

РЕЦЕПТ

Опрацюй рецепт страви, складником якої будуть малосольні огірки. На вибір: основна страва, чи закуски, бо десерт навряд чи. Що б це не було, три зірки ти вже маєш.

Тут місце на твою фірмову страву.

РОЗШИРЕННЯ БАЗИ

Відкрий для себе маринування і роби різноманітні соління. Будеш здорова/здоровий, приємно здивуєш близьких, а гостей звалиш з ніг. Шукай рецепти, експериментуй. Переконайся сам, що замаринувати можна багато неочевидних овочів. Пробуй, під час сезону свіжих овочів піди на місцевий ринок. Для маринування підходять цибуля, редис, помідори, часник, буряк, лимони ... Знайди рецепти в мережі, в старих кулінарних книгах або експериментуй на власний розсуд. Доки не відшліфуєш майстерність. Найголовніше, щоб було смачно, корисно буде точно.

Тут місце для того, щоб записати найбільш експортний рецепт твого авторського, фірмового соління.

ПЕРШИЙ КРОК

Кожна країна має свої кулінарні особливості. Визначте, які соління – надзвичайно корисні для здоров'я – найпопулярніші в обох країнах. Зробіть на кухні просту лабораторію та експериментуйте з квашенням різних овочів за різними рецептами. Кілька днів і можна скуштувати, оцінити смаки, вибрати „короля і королеву соління”.

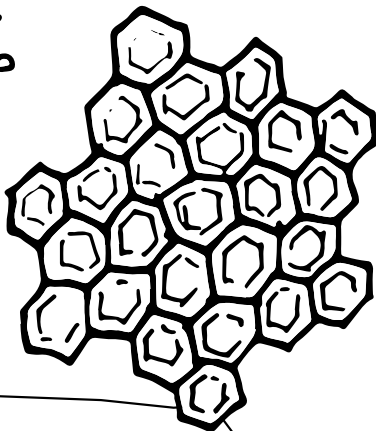
МЕД

КОРИСНИЙ, СМАЧНИЙ, ПАСУЄ ДО ВСЬОГО

Липовий, гречаний, з акації, багатоквітковий, падевий... Завжди був присутній у польських оселях, у коморах, на столах, до їжі та для пиття, використовується при хворобах та для профілактики. Про Польщу казали, що це „країна молока та меду”, тобто в нас є всього по вуха. І справді, раю для бджіл, тобто лісів, родючих полів, садів і квітучих, медоносних лугів у нас вдосталь. Польський мед відомий і цінується у світі. Він має документально підтвержене локальне походження, гарантує смак, аромат, поживні та лікувальні властивості. Важливо бути впевненим в якості продукту. Мед повинен бути натуральним і з чистих регіонів, без будь-яких штучних добавок. Проте ми маємо проблему з медом – бджіл стає все менше, бо вони гинуть у забрудненому пестицидами та вихлопними газами середовищі. Ми можемо їм допомогти. Бережимо природу, садимо медоносні рослини скрізь, де тільки можна, навіть на балконі. Запрошуймо бджіл, нехай вони зроблять мед.

НАРОДНА МУДРІСТЬ

Це мудрість записана в народних традиціях і досвіді. Знайди якомога більше прислів'їв, приказок, цитат про мед. Чи на твою думку, вони донині мають сенс?

ПЕРШИЙ КРОК

Ви маєте спільну, загальнолюдську тему до роздумів: бджоли та інші комахи-запилювачі квітів є важливими, бо завдяки їх безкоштовній праці ми отримуємо мед. Поміркуйте разом над цією темою. Можливо у вас виникне ідея, що можна зробити, щоб допомогти комахам-запилювачам (квіти на балконі – це лише перший крок). У вас є улюблений смак меду? Гречаний, липовий, а може з акації?

ОРГАНОЛЕПТИЧНИЙ ТЕСТ

Чи ти знаєш, які на смак різні види меду? Варто спробувати. Кожен не лише інакше смакує та пахне, має характерний колір і консистенцію, але й рекомендований при різних захворюваннях, тому що мед має профілактичні властивості й допомагає у лікуванні. Спробуй і вибери свій улюблений.

МЕД	КОЛЬОР	СМАК	ЗАПАХ	КОНСИСТЕНЦІЯ	ОЦІНКА
З акації					
Гречаний					
Липовий					
Ріпаковий					
Падевий					
Багатоквітковий					
Вересовий					

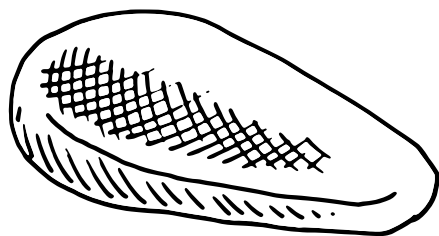
Який найсмачніший?

МОЛОКО

ХТО ЗНАЄ СМАК СІЛЬСЬКОГО СИРКУ?

Кожен хоче чимось відрізнятись, пишатися своїм. Сири також мають конкуренцію. Французи мають блакитні сири, голландці славляться твердими жовтими сирами, італійці – неповторним смаком моцарели. А ми маємо сільський сирок, єдиний у своєму роді. Хто ще не скуштував, повинен надолужити. Раніше у кожному селі була закупівля молока. На світанку господарі ставили перед воротами бідони зі щойно видоєним молоком. Його збирали місцеві молочні кооперативи, а їхня пропозиція була простою та базовою – молоко, масло, сметана, білий сир. Сьогодні ж більшість молока надходить від корів, які утримуються в промислових умовах. Доїння повністю автоматичне, а молочне виробництво ультрасучасне. Вибір продуктів неймовірно широкий, на прилавках постійно з'являються нові смаки. Ми – молочний гігант і важливий експортер молочних продуктів. Крім того, що клієнти цінують їх високу якість та смак, важливо ще й те, що наше молоко вважається чистим, екологічним.

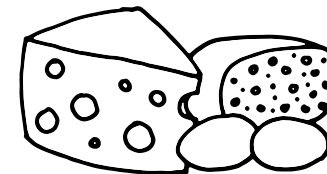

СТАРІ ЧАСИ

Запитай у бабусь і дідусів як було з молоком колись. Можливо, вони розкажуть тобі про молочників і молочні пляшки, виставлені за дверима, молочну кампанію в школі, про плівку на молоці. Запитай (може, вони знають?), чому колись молоко згорталось природним шляхом, а сьогодні ультрапастеризоване молоко не може згортатися? Поговоріть про білі сири у формі трикутника, загорнуті в марлю, постійну відсутність жовтого сиру в магазинах, єдине доступне сухе молоко (у синій упаковці з білою крапелькою) для немовлят і дітей, перші гомогенізовані сирки в картонних стаканчиках і молочно-коктейльні бари. Ти переконаєшся, що два покоління назад, думки про запаси молочних продуктів не давали заснути вночі. Порівняйте молочні реалії у твоїй родині: тоді й сьогодні.

Я ЦЕ ЛЮБЛЮ!

Проаналізуй свої (сімейні) покупки, подивись на виробників. Молочні продукти яких марок найчастіше потрапляють у твій холодильник?

Мій улюблений молочний продукт - це _____

Мій улюблений сирок - це _____

Мій улюблений йогурт - це _____

Моє улюблене молоко - це _____

Мій улюблений твердий сир - це _____

Моя улюблена сметана - це _____

Мій улюблений кефір/ряженка/кисле молоко - це _____

Моя улюблена молочна страва - це _____

Цікаво, чи ти знаєш смак свіжовидоєного молока? Любиш, не любиш?

АЛЬТЕРНАТИВНА ДЕГУСТАЦІЯ

Набуває актуальності дискусія про шкідливість масового виробництва молока: корови проводять життя в негуманних умовах, а парникові гази (метан), що утворюються в процесі розведення жуйних тварин, потрапляючи в атмосферу, прискорюють кліматичну катастрофу. Можливо можна і варто замінити коров'яче молоко на вегетаріанську версію? Перевір, чи можна зробити „молоко“ з рослин. Експериментально ти переконаєшся, що можна. Знайди рецепти та приготуй принаймні три види заміників коров'ячого молока самостійно. Спробуй. Чи вони смакують так само? Яке „молоко“ найкраще? Виріши, чи ти зробиш невеликий екологічний крок вперед.

ПЕРШИЙ КРОК

Молоко та молочні продукти, ймовірно, є частиною вашого щоденного раціону (відомо, це - джерело кальцію!). Розкажіть про свої улюблені смаки та продукти. Цікаво, чи ви коли-небудь робили молоко з різних рослин? Пошукайте рецепти, „виготовляйте“ разом. Проведіть домашню дегустацію.

ПРИЗВИЩА

ІСТОРІЯ РОДИНИ КОРОТКО

У нас різні прізвища. Шляхетні і селянські, довгі і короткі, польського звучання та іноземного походження. Бо ми – різнобарвна мозаїка культур. Є багато прізвищ, які походять від назв речей, професій, місцевостей, місць проживання, назв днів, місяців, тварин: Огірок, Коваль, Каліш, Загорний, Понеділок, Липень, Заєць. Найтипівіші польські прізвища мають закінчення -скі/ -ска, як наприклад: Маліновські, Байковска. Прізвище несе в собі історію та енергетику роду, це загальне ім'я для всієї родини, воно успадковується дітьми від батьків. Прийнято, що жінки, виходячи заміж, беруть прізвище чоловіка. Проте багато хто вирішує зберегти обидва прізвища, наприклад Новак-Ковальська. Як правило, діти отримують прізвище батька, але можна їм надати два прізвища – матері і батька. Порівну. Прізвище – це ми. Раніше прізвище було достатньо, сьогодні вже ні – у кожного є свій номер PESEL, проте він статистично бездушний.

РОДИННЕ ДЕРЕВО

Чи ти знаєш походження свого прізвища? Пошукай інформацію про предків. Цікаво, до скількох попередніх поколінь ти повернешся? Скільки прізвищ членів вашої родини ти зможеш дізнатися? Ти будеш вже за крок від генеалогічного дерева своєї родини. Вивчення історії предків може бути дуже цікавим.

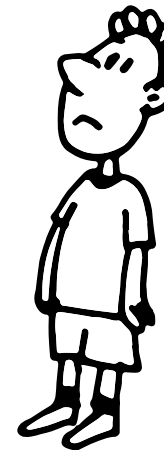

ПЕРШИЙ КРОК

Почніть зі своїх прізвищ. Проаналізуйте, чи вони мають якесь безпосереднє значення. Чи вони типові для вашої країни, а можливо прийшли з іншої культури? Спробуйте створити свої генеалогічні дерева. Розкажіть один одному про своїх близьких і дальніх родичів.

Найпопулярніші в Польщі (чоловічий варіант):

Новак	Козловські
Ковальські	Янковські
Домбровські	Войцеховські
Левандовські	Квятковські
Войцек	Качмарек
Камінські	Мазур
Ковальчик	Кравчик
Зелінські	Пьотровські
Шиманські	Грабовські
Возняк	Новаковські

Поміркуйте, скільки людей з такими найпопулярнішими прізвищами в Польщі ви знаєте. Чи знають вони походження свого прізвища? Запитайте.

НОВЕ СЛОВО

Найбільше серед нас Новаківю Вони є нащадками людей, які звідкись прийшли, приєдналися до нового середовища, стали «новачками», новими членами спільноти. Можливо, варто подумати так само про людей, які прибули до нас зі світу, живуть серед нас - вони є сучасними «новаками». Приїжджі повинні відчувати себе комфортно з нами, і називати їх «біженцями» може бути стигматизацією. Ініціатива нового слова вийшла від Яни Шостак, білоруски з польським корінням.

Як вам це подобається? Професор Ян Міодек «ЗА».

ГРАФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Це місце для вашого підпису - справжній, повний, як у нотаріуса - ім'я та прізвище. Попросіть інших членів сім'ї поставити автографи поруч з вашим. Як сувенір. Ви сім'я, тож ви можете дослідити схожість і відмінність у вашому почерку та підписах. Завжди пам'ятайте про традицію представлятися та писати – ім'я завжди стоїть на першому місці, а не навпаки. Так правильно і польською мовою.

(місце для вашого підпису)

ТОРУНСЬКІ ПРЯНИКИ

ЦЕ ТРЕБА СПРОБУВАТИ. НАЙКРАЩЕ НА МІСЦІ. В ТОРУНІ.

Рецепт торунських пряників зберігався протягом століть. Він має давню історію - перший, ймовірно, випекли понад 700 років тому. Оригінальна рецептура є однією з найстаріших в Європі. Традиція зберігається, пряники популярні, тому що вони смачні, що підтверджує той факт, що «торунські пряники» входять до двадцятки найвідоміших брендів у Польщі. Торунь може похвалитися легендою про створення пряників. А було це так – Катажина, дочка торунського пекаря, готувала бенкет для короля, який мав відвідати місто. Бджоли підказали їй уві сні чи нашептали на вухо, щоб вона додала мед у хлібне тісто. І що? Еврика! Випічка вдалася блискуче, а король прославив пряники на всю Європу. І так створено торунські пряники, що пахнуть медом, адже мед – основа! Найвідоміші з них названі на честь героїні легенди - катажинки. У Торунському музеї пряників можна дізнатися все про ці медові тістечка, послухати дивовижні історії та спекти власноруч. Торунь — безперечна столиця медових делікатесів, але спокуситися пряниками з морським візерунком у Щецині теж варто.

ТЕМАТИЧНИЙ ЯРМАРОК

Організуй місцеве свято пряників. Пряники можна приготувати самостійно – це тісто легко замісити, тому воно вдається навіть дошкільнятам.

Вибери нагоду або влаштуй пряниковий ярмарок на іншому місцевому заході. Заохоть своїх колег зробити випічку — довільний пряник чи прянички. Їх можна комусь віддати чи продати, а зароблене витратити на спільну мету. До речі, можна також організувати конкурс на кращу випічку.

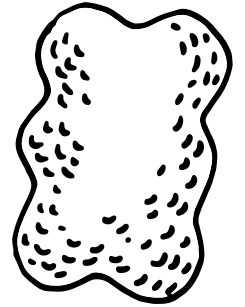

ЗРОБИ ЦЕ

Рецепт найпростіших пряників:

ІНГРЕДІЄНТИ:

- 1 кілограм пшеничного або житнього борошна (можеш змішати)
- 400 грамів меду
- 400 грамів твого улюбленого цукру (коричневого, білого або цукрової пудри)
- 1/2 упаковки масла
- 2 яйця
- 2 чайні ложки очищеної соди
- приправа для пряників (гвоздика, кориця, аніс, мускатний горіх, перець)

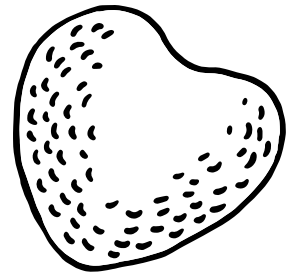

ВИСТАЧИТЬ ТАКИХ ДІЙ:

- Вершкове масло розтопити на повільному вогні, додати мед і цукор (до розчинення).
- Охолодити масу.
- Додати борошно, змішане з содою.
- Замісити гладке тісто.
- Присипати робочу поверхню борошном і розкачати тісто.
- Вирізати пряники. Вони повинні потрапити на ялинку? Настав відповідний момент, щоб, за бажанням, зробити отвір для нитки.
- Випікати при температурі 160-180 градусів Цельсія всього кілька хвилин (перевіряючи, щоб вони не випікалися занадто сильно).
- Прикрасити на свій смак і можливості.
- Смакувати наодинці або поділися з ближніми.

ФОРМИ

Катажинки [як хмаринки], сердечка, кола. Найкращі кондитери мають традиційні форми для випікання пряників і пряничків. Створи свою форму для пряників. Випікай і ділися.

ПЕРШИЙ КРОК

Чи в Україні є випічка схожа на торунські пряники?

Дізнатися які на смак сучасні торунські пряники можна, придбавши упаковку в найближчому магазині. Можете теж прийняти виклик і спільно спекти домашні пряники за обраним рецептом. Завдання нескладне, інгредієнти легкодоступні. Сформуйте пряники і прикрасьте їх. Це може стати класним подарунком!

ПЕРОГІ

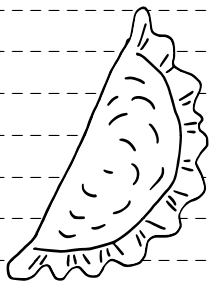
НАША НАЦІОНАЛЬНА ОСОБЛИВІСТЬ?

Ми маємо таке переконання, але чи воно дійсно обґрунтоване? Ми пишаємося перогами і вважаємо їх своєю особливістю. Проте який вони мають стосунок до китайських вареників вонтон, італійських равіолі чи тортеліні, або українських вареників? Ми живемо в кулінарному казані. Польська кухня черпає з багатьох культур, бо протягом століть через наші землі проходили війська багатьох національностей. Кожне з них залишило свою спадщину, у тому числі кулінарну. Фактом також є те, що в різних куточках земної кулі з подібних, доступних складників, незалежно один від одного, створювалися схожі рецепти страв. Ніхто не має патенту на вареники, а наші традиційні домашні вареники дійсно дуже смачні. З ними пов'язана легенда про чудотворні молитви святого Яцека, який годував бідних варениками.

РЕЦЕПТ

Начинка може бути різною. Успіх вареників криється у тісті. Ти маєш свій перевірений рецепт? Знайди та збережи ТУТ рецепт найсмачнішого тіста у світі.

ПЕРШИЙ КРОК

Зробіть вечір вареників. Кожен пропонує свої улюблені, а ви організуйте вареникову вечірку для своїх близьких. Знайдіть рецепти, підберіть необхідні інгредієнти. Замісіть тісто, зліпіть вареники, зваріть їх і застілля готове. Можна зробити голосування: які були найсмачніші? (Можу закластися, що не буде переможця :)

ДОДАЙ ДО УЛЮБЛЕНИХ

Ваші улюблені вареники (поставте їм від 1 до 6 зірочок):

З картоплею та білим сиром ☆☆☆☆☆☆

Лінійні вареники ☆☆☆☆☆☆

З капустою та грибами ☆☆☆☆☆☆

З капустою і м'ясом ☆☆☆☆☆☆

Зі шпинатом ☆☆☆☆☆☆

З сочевицею ☆☆☆☆☆☆

З м'ясом ☆☆☆☆☆☆

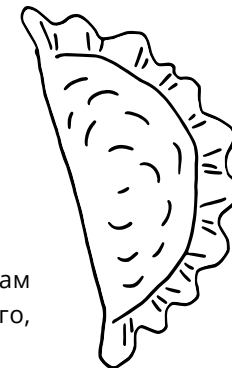
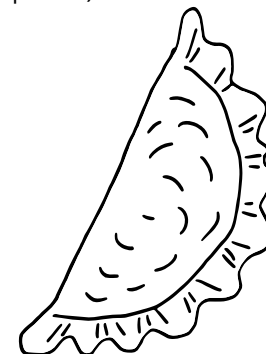
З фруктами, якими?

----- ☆☆☆☆☆☆
----- ☆☆☆☆☆☆
----- ☆☆☆☆☆☆

Інші, які?

----- ☆☆☆☆☆☆
----- ☆☆☆☆☆☆
----- ☆☆☆☆☆☆
----- ☆☆☆☆☆☆

Подумайте, чи віддаєте ви перевагу класичним вареникам чи експериментальним. Солодкі, чи може, солоні? Без нічого, чи з додатками (масло, шкварки, сметана, що любиш).

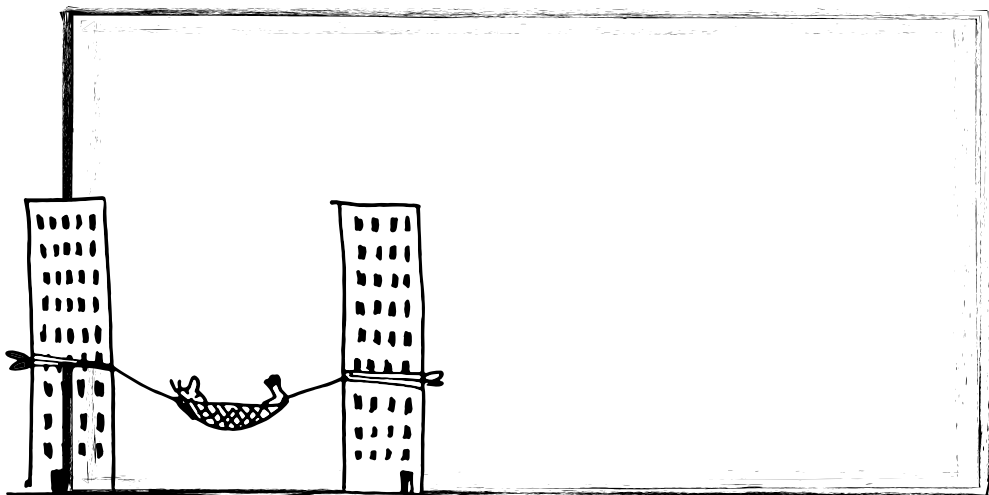
ПОДВІР'Я

ЗАБУТА, ЗАНЕДБАНА УСТАНОВА?

Ігровий майданчик під вікном. Кому це заважало? Багато поколінь дітей виховувалися на подвір'ї. Це визначення найближчого оточення дому (з вибивачкою, сміттєвим баком), але це може означати й більшу територію, на якій сколились спокійно гралися діти. Двір — це освоєна місцевість, царство, невичерпне джерело розваг. Було зрозуміло, що всі зустрічаються у дворі після уроків. З м'ячем, зі скакалкою, біля місця для вибійки килимів... З ключем на шії та у супроводі вигуків з вікна: «Вечеееєра». Всі разом, зранку до вечора. Тут і зараз. Без доступу до інтернету, бо мережі не було. І смартфонів теж не було. Сьогодні все по-іншому, особливо, коли до школи далеко і треба туди щодня доїжджати, а кожен учень з іншого району. Крім того, батьки бояться відпускати дітей на вулицю самих, а комп'ютерні додатки та ігри замінюють справжні. Нова реальність.

ФУТУРИЗМ

Це твій прямокутник. Створи проект подвір'я мрії для нащадків. Що там є? (Сподіваюся, що не лише розетка для зарядки комп'ютера). Які розваги запропонуєш? Які матеріали використаєш?

РЕТРОПІЯ

Поєднання минулого (ретро) з утопією. Це нове визначення, запропоноване Зигмунтом Бауманом. Це означає потрапляння в ідеалізоване минуле, що виникає через страх перед майбутнім. Ну власне. Щось витає в повітрі.

Доки ще хтось пам'ятає, дізнайся, якими були щоденні розваги молоді у дворі. Одне покоління назад. Чи знаєш, як виглядали класичні ігри на задньому дворі? Може вони ще мають шанс?

	ЗНАЮ	ГРАЮ	ЛЮБЛЮ
- стрибання через гумку	☐	☐	☐
- підтягування та перевертання на перекладині для вибивання килимів	☐	☐	☐
- стрибки на скакалці	☐	☐	☐
- квач	☐	☐	☐
- гра у свічку	☐	☐	☐
- класики	☐	☐	☐
- вибивалки	☐	☐	☐
- хованки	☐	☐	☐
- гра в зоську	☐	☐	☐
- таємнички	☐	☐	☐
- перегони миру (гра з металевими пробками)	☐	☐	☐
- пісочниця (з різною метою)	☐	☐	☐
- гала (дворовий футбол)	☐	☐	☐

ПЕРШИЙ КРОК

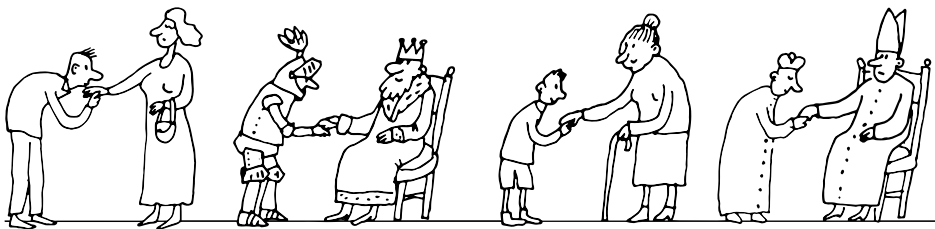
Цікаво, чи на українських та польських подвір'ях грають у подібні ігри? Покажіть один одному ваші улюблені ігри та заняття. Розважайтеся разом, створюйте спільноту на задньому дворі. Ви можете фантазувати про подвір'я своєї мрії. Що могло б там бути, що б дало вам найбільше задоволення?

ВІТАННЯ

ЧИ „ВІТАЮ” КЛАСНЕ?

Ми пишемо електронні листи, зустрічаємося і спілкуємося по телефону. Кожна форма спілкування має власні правила та своє *savoir-vivre*. Треба з чогось починати, якимось привітатися. „Вітаю” [пол. вітам] з’явилося зненацька і робить кар’єру. Комусь це не дуже подобається (Міхал Русінек відмовлявся відповідати на електронні листи, які починаються з „Вітаю”), інші прийняли до відома і не протестують. Мовознавці зазначають, що вітання „Вітаю”, як таке, стосується простору. Ми вітаємо когось на порозі, ми вітаємо когось біля воріт, коли приймаємо когось у нашому приміщенні. Вітання у віртуальному просторі? Це нове, але нова реальність простора і гнучка. Вона адаптується до мови і навпаки. Як вітатися з однолітком? Як тобі до вподоби. Як звертатися до людей похилого віку, що вимагають поваги і звикли до традиційних форм? Краще звучатиме: Шановний професоре або Шановний директоре. Або просто гарне „Добрий день”. „Вітаю” звучить недолуго. Його краще уникати.

ПЕРЕКЛАД

Як вітаються іншими мовами?

Запиши якомога більше вітань. Варто знати мови, можливо, одного разу стане в нагоді екзотичне „Добрий день” [пол. Джень добри]?

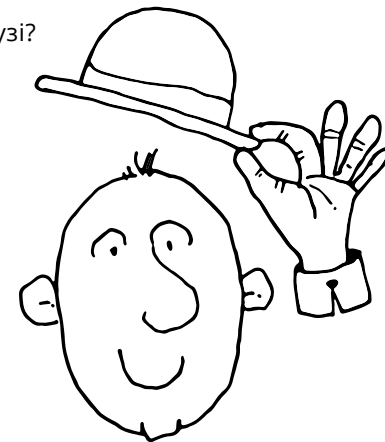

ПРОПОЗИЦІЯ

Як ти вітаєшся найчастіше? А твої близькі та друзі?

Вітаю	Хеллоу
Цілую ручки	Шалом
Хейка	Привіт
Чолом	Хей
Че	Скільки літ
Дай п’ять	Салют
Семанко	Бри
Кланаяюсь	Схиялю чоло
Деньдоберок	Пошанування

Ще інакше? Як?

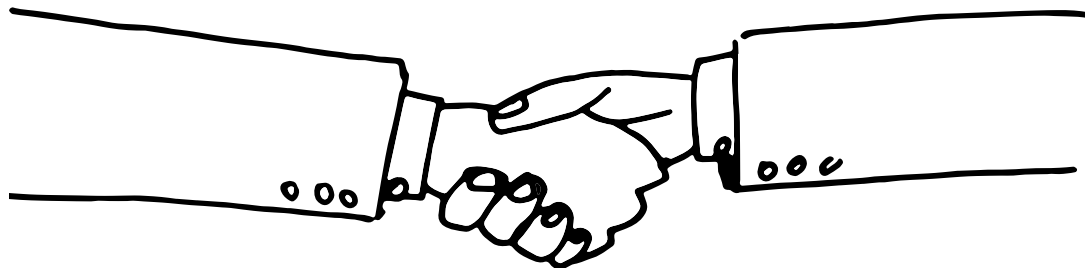

ПЕРШИЙ КРОК

Розкажіть один одному, як ви вітаєтесь офіційно і неформально. З однолітками, зі старшими, з друзями та незнайомими людьми. А як у вашій країні традиційно виглядає прощання?

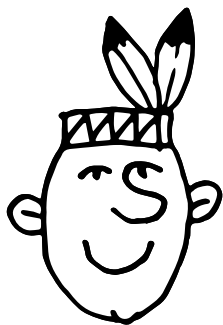
ПРИСЛІВ'Я

НАРОДНА МУДРІСТЬ, ЯК ГОВОРІТЬ ПРИСЛІВ'Я

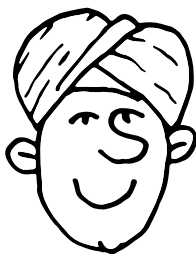
Прислів'я, приказки, повір'я, цитати, сентеції (вислови повчального характеру) - постійний елемент звичаїв і культури кожного народу, вони становлять мову повсякденного спілкування. У кожному з них криється «щось» — народна мудрість. Їх створили у різні часи, вони мають різне походження, захоплює те, що всі вони, передаючись з покоління в покоління, актуальні донині (ну хіба знайдеш виняток). Простими словами і в лаконічній формі – в переносному значенні кажуть «як є». Ми відчуваємо та розуміємо їх значення інтуїтивно, використовуємо їх, щоб влучно висловитися, підбадьорити один одного та пояснити явища світу. Є одне пояснення феномену універсальної передачі прислів'їв – людська природа. Це ми, наша поведінка, постава, мотивація, незалежно від часів, в яких ми живемо, географічної широти, соціального статусу - однакові. Тому що ми люди.

ТИПІЗАЦІЯ 1-2-3

Вибери улюблені прислів'я, найактуальніші, на твою думку. Нагороди їх медалями, в залежності від місця, яке посядуть.

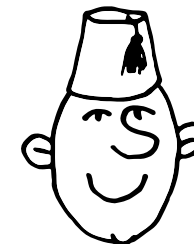

2

1

3

ПЕРШИЙ КРОК

Підготуйте огляд відомих і улюблених народних прислів'їв, що вважаються традиційними у ваших країнах. Цікаво, чи частина з них будуть спільні/ подібні? Пошукайте в пам'яті, пригадайте якісь моменти і розкажіть один одному про конкретні ситуації, які відповідають змісту народних мудростей.

НАШІ-ЗАРУБІЖНІ

Ми найкраще знаємо польські прислів'я, або ті, які походять з нашої культури. Варто також сягнути мудрості китайського, єврейського, арабського та африканського світів. Скрізь ми можемо знайти характерні елементи, що стосуються людської природи.

Знайдіть прислів'я інших національностей. Ви бачите різницю? Чи вони так само влучно описують світ?

ВІДБИВНА З КАПУСТОЮ

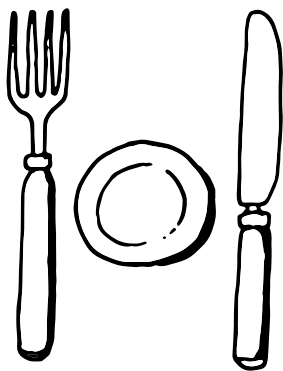
ПОЛЬСЬКА ЇЖА – ЦЕ ГОРЩИК СМАКІВ

Традиційна польська їжа - це суміш різних кухонь, різних культур колишньої багатонаціональної держави, впливу сусідів і поглинання модних кулінарних новинок. Однією з найпоширеніших страв є популярний обідній набір: панірована свиняча відбивна зі смаженою капустою та картоплею. Раніше – одна відбивна! (так замовляли в ресторанах швидкого харчування) була майже національною стравою. Її подавали в кожному буфеті, ресторані, їдальні для працівників і бажано на домашню вечерю на вихідних. Поляки все ще люблять відбивну, оскільки вона смачна і ситна, хоча важко засвоюється і містить багато калорій. Сьогодні кухня в польських будинках змінюється. Темп життя змушує нас, що замість трьох обов'язкових донедавна страв: супу, основної страви (м'ясо, картопля та салат чи овочі) та десерту, ми їмо на обід чи вечерю прості та швидкі в приготуванні страви. І ми їмо дедалі частіше поза домом.

АРГУМЕНТИ

Вчені сходяться на думці - ми їмо занадто багато, занадто важку їжу та нерегулярно. У нашому раціоні багато оброблених, цукрових і борошняних продуктів. Зростає свідомість – багато людей відмовляються або обмежують споживання м'яса. Все більше з нас хоче харчуватися здоровою їжею. Проте більшість кошиків супермаркетів все ще заповнені підсолодженими продуктами високої обробки, часто наповнені хімікатами, як таблиця Менделєєва.

Збери аргументи на користь вибору здорової їжі. Заохочуй своїх близьких перейти на світлу сторону сили.

АВТОРЕЙТИНГ

Зроби інвентаризацію своїх смаків із польським корінням, тобто мова не йдеться про піцу чи суші. Що тобі найбільше подобається? Перерахуйте свої улюблені страви. Ти можеш створити меню мрії на цілий день.

СНІДАНОК

ДРУГИЙ СНІДАНОК

ОБІД

ПІДВЕЧІРОК

ВЕЧЕРЯ

ПЕРШИЙ КРОК

У кожній країні є свій улюблений комплексний обід.

Оскільки сьогодні все більше людей відмовляються від м'яса, звички змінюються. Обміняйтеся інформацією про моделі обіду у вихідний день, популярні у ваших країнах. Чи відповідає ваш сімейний вибір традиційній моделі? Створіть спільну ідею для обіду у вихідний день.

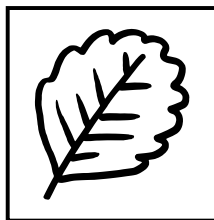
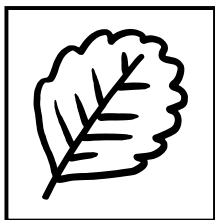
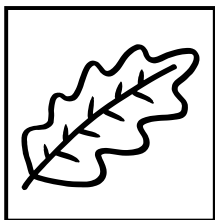
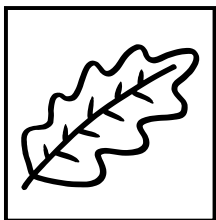
СОСНА, БЕРЕЗА, ДУБ

У ПОЛЬЩІ ЗЕЛЕНО. ЦЕ ЗАСЛУГА ЛІСІВ

Польські ліси багаті різноманітною рослинністю. До того ж, вони доступні для кожного (крім окремо відведених місць, наприклад, лісових посадків, всі можуть ними гуляти). Але не скрізь так добре. У деяких країнах можна прожити все життя і не бути у жодному лісі, тому що більшість з них є приватною власністю. У нас є багато лісів: хвойні, мішані, грабові, тугайні, вільхові, бори, букові та дубові ліси. Кожен ліс є різним, має свої принади і таїть у собі лісові скарби - гриби, чорниці. Лісові глушини дають теж прихисток диким тваринам – великим і малим. Інша справа – придорожні дерева. У деяких регіонах на узбіччях місцевих доріг ростуть ряди старих, великих дерев, які ще зберегли свою красу. Це останній момент, щоб насолодитися їх видом, бо їх починають зрізати „під корінь”. Уздовж багатьох доріг залишаються тільки сумні пам'ятники у вигляді пеньків. Є ще мальовничі самотні дерева - вони велично стоять посеред широкого поля і захоплюють своєю формою. Це не пальми, не пінії, секвої, чи баобаби, але вони ні в чому їм не поступаються. Вони прекрасні.

МЕМО

Відкрий для себе джерело знань і натхнення – альбом, путівник, Вікіпедія. Може в бібліотеці, чи у знайомих знайдеш незвичайну книгу Петера Воллебена „Таємне життя дерев” (видавництво „Otwarte”)? Намалюй, розфарбуй, сфотографуй та виріж силуети дерев з їх листями, плодами, назвами. І зроби саморобне мемо. Це може бути простий варіант – по дві картки, може бути професійний – три або чотири для кожного виду. Буде весело і ти станеш фахівцем з дерев – дендрологом.

ТЕСТ

Ти вже знаєш, як називається спеціаліст, який знає все про дерева. Дендролог. Знання дерев – це приємна компетентність. Завжди краще знати яке дерево ти бачиш, ніж не знати. Подививсь навколо. В парку, в лісі, біля дороги. Дерева усюди. Чи ти знаєш, що це за дерева? Знаєш? Супер. Не знаєш? Тоді дізнайся. Будь їх опікуном і захисником. Запиши, які дерева ти бачила/бачив та які знаєш. Можеш також записати, де і коли ти ними милувалася/милувався, зробити гербарій з листя. Навчися розпізнавати деревину різних порід.

Акація

Береза

Бруслина

Бук

Вільха

В'яз

Горобина

Граб

Дуб

Клен

Липа

Модрина

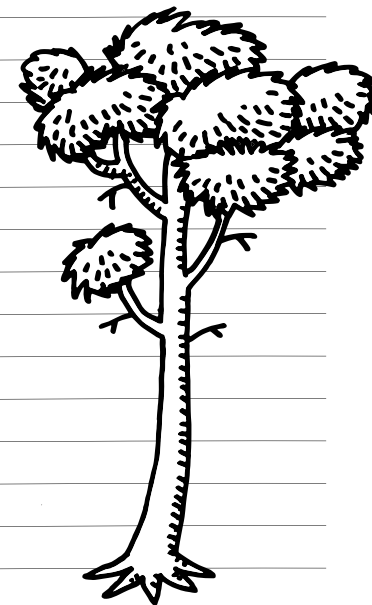
Сосна

Тополя

Ялина

Ялиця

Ясен

ПЕРШИЙ КРОК

Які дерева найпопулярніші в Україні? Чи наші очі радують такі ж самі види дерев? Знайдіть найпоширеніші види в Інтернеті – подивіться на їхні форми, листя, плоди. Перевірте та порівняйте назви обома мовами (найпростіше використовувати латинські назви видів). Ідіть разом у парк, ліс і пізнавайте об'єкти наживо.

СПОРТСМЕНИ

ЕМОЦІЇ ТА ЗВОРУШЛИВИ МОМЕНТИ. СПІЛЬНА РАДІСТЬ, ІНОДІ СЛЬОЗИ

У Польщі з 1926 року (з перервою під час Другої світової війни) організується вибір кращого спортсмена року. Голосують читачі „Спортивного огляду”. Результати оголошуються під час Гала-концерту на честь Чемпіонів спорту, де зустрічаються кращі з кращих. Кого там тільки не було! Протягом останніх років панували чемпіони зимових дисциплін – Адам Малиш, Юстина Ковальчик (п'ять разів!), Каміль Стох. Титули здобули: спортсмени, дзюдоїсти, шосейні велосипедисти, сучасні п'ятиборці, плавці, боксери та фехтувальники, і навіть завдяки Роберту Кубіці – водій Формули 1. На диво, а може й ні (?), у післявоєнні роки лише у 1982 році найкращим спортсменом року обрали футболіста: Збігнева Бонєка. В останні роки, на думку фанатів, Роберт Левандовскі не має собі рівних. Незабаром засяють нові спортивні таланти.

УРОК ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Спорт – це школа життя, він загартовує характер, вчить витривалості, відповідальності, командної роботи, дарує радість, змушує відчувати себе комфортно при невдачах... – можна довго перераховувати переваги тренувань і занять спортом.

Що ти можеш додати до цього списку? Які твої враження?

АНКЕТА

Чи є у твоїй родині є улюблений вид спорту, або гравець, за якого ви вболіваєте? Незалежно від того, любите ви спорт і цікавитесь результатами „наших” чи ні, попроси усіх членів родини заповнити анкету. Відповіді „ні” і „не знаю” також є відповідями.

Із задоволенням сама/сам займаюсь .....

Найбільше люблю дивитися (спортивна дисципліна) .....

Найбільше захоплююсь (моя спортсменка/мій спортсмен ever) .....

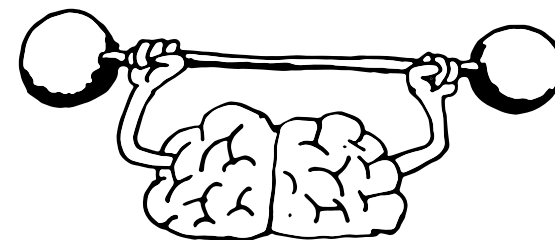
Зараз я вболіваю за .....

Я обожнюю (тренерка/тренер) .....

Найохочіше я б вибралася/вибрався вболівати на живо на змаганнях (спортивна дисципліна) .....

У телебаченні має бути більше трансляцій з (спортивна дисципліна) .....

Мій улюблений спортивний коментатор/коментаторка .....

ПЕРШИЙ КРОК

Чи підтримуєте ви спортсменів якогось конкретного виду спорту з особливою відданістю? Чи уважно стежите за змаганнями, конкурсами, іграми? Чи важливий для вас спорт? Це широка, глибока та емоційна тема - універсальних тем буде достатньо.

НАЦІОНАЛЬНІ КОСТЮМИ

БАРВИСТІ. БАГАТІ. ВЖЕ МАЙЖЕ НЕІСНУЮЧІ

Чудові, повні фантазії традиційні народні костюми залишилися в минулому. Шкода, адже вони справді красиві, колоритні, рясно прикрашені дивовижними деталями, мотивами та аксесуарами. На щастя, вони бувають джерелом натхнення для модельєрів етнічної моди, які черпають натхнення з народних традицій. Завжди щось є. Їх можна побачити на власні очі в Етнографічному музеї та в музеях під відкритим небом. Пісенні й танцювальні колективи – „Мазовше” та „Сілезія”, а також місцеві фольклорні колективи виступають послами народних костюмів. У минулому, в кожному регіоні був традиційний одяг – жіночий і чоловічий, повсякденний і святковий. Сьогодні лише в деяких з регіонів зберігся звичай одягати їх на великі урочистості та свята. Ті, хто вирішує продовжити традицію, роблять це не з примусу, не через силу, а за власним бажанням, з гордістю. Повний народний костюм – це інвестиція; ці витвори мистецтва, виготовлені вручну за оригінальним дизайном, коштують цілі статки. Нехай їх пам’ятають якомога довше.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОТОЧЕННЯ

Сягни до джерел. Поговори зі своєю родиною, дізнайся, звідки походять ваші предки. Можливо у пам’яті збереглися спогади, сімейні фотографії, а на них увічнені предки в регіональних костюмах. Може хтось пригадає назви, пов’язані з такими костюмами (у кожному регіоні були свої визначення частин та елементів костюма), може найстарші ще пам’ятають обряди, звичаї, анекдоти, що передаються з покоління в покоління. Схоже на те, що буде цікава сімейна розмова – повернення до витоків.

PIERWSZY KROK

Якщо ви хочете здійснити подорож у минуле, пошукайте традиційні костюми в різних регіонах ваших країн (мінімальний план: у регіонах, звідки родом ваші родини). Переконайтеся на власні очі наскільки вони різноманітні, барвисті та гарні. Чи в обох країнах про них так само починають забувати? Перебуваючи в народній атмосфері, зробіть разом витинанки.

НАТХНЕННЯ

У сучасному світі народні костюми не збуджують увагу, але може варто дати їм шанс? Переглянь народні костюми в Інтернеті. Цікаво, чи тебе щось надихне, чи ти можеш уявити себе в якомусь вбранні? З якого регіону, на твою думку, національний одяг є найгарніший? По можливості, варто переглянути мистецький виступ у виконанні фольклорного ансамблю та дозволити собі поринути у народну атмосферу. Кожен може відразу зазирнути в Інтернет, вибрати гурт, пісню і помилуватися: костюмами, музикою, співами, танцями.

РУЧНА РОБОТА

Дуже популярним, традиційним елементом народного мистецтва є витинанки - міні-витвори мистецтва. Детальні, симетрично вирізані мотиви: людські фігури, півні, дерева, квіти та різноманітні повторювані композиції прикрашають сільські хати з кінця XIX ст. З великих аркушів паперу створювали ажурні занавіски-витинанки. Сучасний дизайн охоче використовує народні мотиви з витинанок, вони використовуються у візерунках килимів, тканин і кераміки. Більше захоплення світу викликав дизайн польського павільйону на ЕХРО 2010 у Шанхаї, що нагадував народну витинанку.

А може ти зацікавишся витинанками? Обов’язково подивися класичні приклади рукоділля в Інтернеті. Ти знайдеш багато шаблонів, онлайн-посібників „як це зробити”. Ніщо не заважає самостійно повчитися вирізати. Почни з найпростіших форм, може геометрична зірка, сніжинка? Практикуйся до досконалості, тому що вправи шліфують майстерність.

СУПЕР, КЛАСНО, МЕГА АБО ЛАЖА...

РОЗУМІННЯ МІЖ ПОКОЛІННЯМИ

Як спілкується молодь? Ти знаєш найкраще. Це твоя мова. Мова твого оточення. Завжди так було – молодь мала свою мову, свою лексику, свої висловлювання і мовно відмежовувалася від старшого покоління. Це природний стан речей. Молодіжний сленг колись існував лише в усній формі, а з часів Інтернету та мобільних телефонів він з'являється і в письмовій – SMS, електронні листи, твіти, записи в соціальних мережах. Кожен канал зв'язку має свої правила. Манера розмови молодого покоління живе, постійно змінюється, одні слова швидко зникають, інші закріплюються в розмовній мові, з'являються нові модні слова. Молодь не любить, коли старші говорять, як вони. Це штучна і кумедна спроба скоротити дистанцію, вона насправді невдала. Проте варто тримати руку на пульсі, щоб різні покоління розуміли один одного.

ПЕРЕДБАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО

На що ти робиш ставку? Які слова незабаром зроблять кар'єру в мові молоді? Запиши свій вибір. Час покаже, чи ти маєш рацію.

ПЕРШИЙ КРОК

Це може бути складне завдання, можливо, перекладач Google не допоможе, але це може бути цікаво. Розкажіть один одному про слова та фрази, які ви використовуєте, розмовляючи з однолітками. Вчіться їх один у одного, вони обов'язково знадобляться в спілкуванні поколінь.

КОНФЛІКТ ПОКОЛІНЬ

Цікаво, ти знаєш, що означають наступні слова. Якщо не знаєш, запитай у старших. Разом допиши інші, з різних поколінь, з різних часів. Чи використовуються якісь із цих слів, висловів сьогодні? Фуфло, а може, краще звучить – лажа? Як думаєш, чи якийсь з цих слів має шанс вернутися у мову молоді?

- Шарити . . . . .
- Чувак/чувиха . . . . .
- Облом . . . . .
- Задовбати . . . . .
- Впадло . . . . .
- Морозитись . . . . .
- Кльово . . . . .
- Facetka . . . . .
- Лайк . . . . .
- Тусня . . . . .
- Пофіг . . . . .
- Кул . . . . .
- Лажа . . . . .
- Класно . . . . .
- Жиза . . . . .
- Чілити . . . . .
- Краля . . . . .
- Няшний . . . . .
- Сорян . . . . .
- Треш . . . . .
- Лол . . . . .
- Мега . . . . .
- Бабки . . . . .
- Сіащо . . . . .
- Відпад . . . . .
- Валити . . . . .
- Глюк . . . . .
- Гонево . . . . .
- Жлоб . . . . .
- Вдупляти . . . . .
- Жесть . . . . .

ГОРОБЦІ ТА ГОЛУБИ

ОДВІЧНІ ТОВАРИШІ МІСЬКОГО ЖИТТЯ

Міста без горобців і голубів були б сумнішими і не такими дзвінками. Ці птахи додають площам, паркам і скверам гомону та чарівності, оживляють їх. Найвідоміші з них, які оселилися поряд з Суконними рядами у Кракові, увічнені в багатьох фільмах. Різне ставлення до цих птахів – справа фактів, доброго або поганого піару. Деякі люди не люблять голубів, тому що вони бруднять, але вони красиво воркують і заслуговують на симпатію. Горобці, мабуть, тішать усіх, у них багато чарівності та радості, а стрибки на двох ніжках виглядають досить дотепно. Горобці та голуби співіснують у гармонії. Великі й маленькі. Пір'їнка до пір'їнки. Обидва види чудово пристосувалися до міського життя. Горобці займають закутки жолобів і стін, голуби - горища, лоджії, ніші, а їхніми природними притулками є парки, дачні ділянки, сквери та кладовища.

НА ДОПОМОГУ СЛАБШИМ

Нині у Варшаві гніздиться аж 170 видів птахів. Популярними стали шпаки, галки, синиці, качки та стрижи. Вони призвичаїлися до міського життя, проживання та харчування.

Подумай, що ти можеш зробити сам/сама, або з іншими, щоб покращити життя птахів у містах.

1

2

3

4

5

ПЕРШИЙ КРОК

Вирушить на прогулянку по околицях або у дальню подорож. Поспостерігайте за птахами. Спираючись на свої спостереження, на свою пам'ять, з'ясуйте, чи живуть у ваших країнах такі самі птахи. Поділіться враженнями. Відтепер ви можете разом доглядати за птахами та організовувати для них місця для водопою.

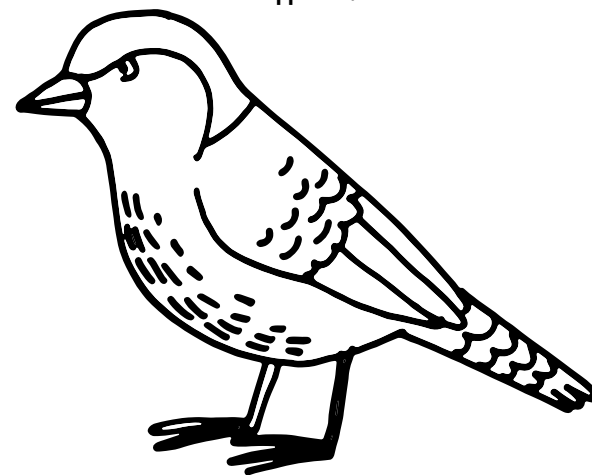
ЗАКЛИК

Це важливо. Передай цю орнітологічну мудрість всім кому зможеш. Чим більше поінформуєш, тим краще.

Коли немає дуже сильних морозів, коли земля не вкрита товстим шаром снігу – не годуйте птахів! Даючи їм їжу, ми робимо їх ледачими. Вони звикають до легкої здобичі та їм буде складніше вижити без нашої підтримки. Птахи прогодують себе без нас. Довіримося їхнім інстинктам.

І ще одна річ:

Ні в якому випадку не можна давати птахам шкідливу для них їжу. У списку заборонених, зокрема, солоні продукти, зі спеціями, зіпсовані та плісняві. Вода – це інша справа. Чисту і свіжу воду ми завжди та всюди можемо виставити птахам у мисочці. Вони будуть вдячні.

СПІЛЬНИЙ СПІВ

СЕРЦЕ ЗАСТІЛЛЯ

Спільний спів може бути веселим. За будь-якої нагоди - під час застілля за загальним столом, коли горить багаття або під час приготування вареників. Бажано багатьма голосами, всі співають РАЗОМ, незалежно від покоління, на міжнародному рівні. Хтось співає краще, хтось гірше, неважливо. Гарний настрій, гітари чи інші інструменти стануть у нагоді. Має бути лідер, заспівувач, хтось, хто розпочне хоровий спів. Що ти вмєєш співати? Є багато пропозицій, щось до душі, що запам'ятається: польські, лемківські чи українські народні та принагідні переспіви, застільні пісні, пісні регіональні, патріотичні, партизанські, харцерські, циганські, вітрильні шанті... Кожного разу інший репертуар: «Гей, соколи», «Ми - цигани», «На іменинах тітки», «Хахари», «Шла дівчина до лісочка», «У лісі горить багаття»* і ще сотня пропозицій. Співочий вечір завжди закінчується занадто рано. Мабуть, найбільша перевага бенкетного співу – це зближення навіть тих, хто має різні погляди. Груповий спів можна поєднувати. Хоч на мить, але все ж. Щось на кшталт спільноти. Це безцінно.

ГЕНЕРАЛЬНА РЕПЕТИЦІЯ

Коли випаде нагода, приєднайся до співу. Спробуй, навіть якщо це не твоє. Перш ніж обуритися, що це дурня, бо ти краще послухаєш улюблену музику зі свого телефону, спробуй. А що якщо зловиш хвилю? Під впливом настрою та миттєвості, навіть найбільш негнучкі та необдаровані вокальним талантом люди захоплюються спільним співом. Чим більше людей долучиться до хору, тим краще. Легше піддатися настрою, коли біля багаття чи за столом сидить тридцять осіб, а не троє. Гей, Соколи!

ТОП СПИСОК

Корисно знати популярні пісні. Запиши з пам'яті або знайди в Інтернеті та створи свій власний застільний список. Колись це стане в нагоді. А може ти відкриєш для себе пісні іншою мовою? Спільний спів – потужний: він єднає, скорочує дистанцію та допомагає подолати бар'єри, у тому числі мовні.

ТЕМАТИЧНА ЗУСТРІЧ

Коли ти співаєш, час летить швидше. Деякі співають у весь голос під душею, багато водіїв співають за кермом. А може так, завдяки співу зробити одноманітні заняття приємнішими для себе та інших? Невипадково колись, особливо в селах, жінки збиралися під одним дахом, скубли пір'я, лущили квасолу, робили консервацію на зиму, варили вареники, вишивали і... співали.

Може організуєш спільну акцію у супроводі співу? Яка нагода? Яка тема зустрічі? Які завдання виконувати? Придумай щось веселе та об'єднуюче. Може це стане приводом, щоб комусь допомогти?

ПЕРШИЙ КРОК

Любите бенкетувати? Любите співати? Може хтось із вас грає на якомусь музичному інструменті? Можливо ви зробите домашній вечір застільних пісень? Заспівайте разом найпопулярнішу застільну пісню в Польщі, в якій згадується Україна. Можливо вам вдасться організувати тематичну зустріч - запросіть гостей, зробіть разом щось корисне і заспівайте.

ЛІЧИЛКИ

У КОЖНОГО ПОКЛІННЯ СВОЇ РИМИ

Лічилки, віршики, потішки, співанки, повторюванки. Перша зустріч дітей з рідною мовою, перше тренування пам'яті, будівництво мережі нейронів. Короткі форми, часто перли, легкі для запам'ятовування, римовані, логічні чи абстрактні, з сенсом, чи безглузді, ввічливі й неввічливі — це перша пригода з літературою. Потішки, іноді авторські, часто анонімні, переходять з покоління в покоління, тривають і не застарівають у нові часи. Про тварин, пороки, людські якості, чаклунів і магію, про побутові ситуації. Хтось знає технологічну лічилку? Чи є програми для смартфонів з автоматичними лічилками для дітей? Ні. Для лічилки потрібно двоє. Тільки тоді є забава: один лічить, другий слухає, жваво реагує, емоційно закінчує, обоє сміються в сотий раз до кінця. Під час гри, їжі, перед сном, у лікаря, в машині. У кожній ситуації. Лічилки – це наш код між поколіннями. Кожна національність має і плекає свої, своєю рідною мовою, ті які чули ще від коліски та зберегли у пам'яті завдяки постійному повторенню. Кожен чув, кожен повторював, кожен... забув, але ми тримаємо їх у собі.

КОНКУРС

Можеш організувати конкурс. Збери групу - кількість і склад на твій розсуд. Роздай картки. Визнач час. Попроси написати якомога більше лічилок, не повністю, вистачить початок. (Ти не береш участі в грі, тому що у тебе є підказка у вигляді списку на наступній сторінці. Ти будеш суддею). Цікаво, хто знає і пригадає найбільше. Найстарші? Наймолодші? Полічіть разом. Посмішка гарантована.

ПЕРШИЙ КРОК

Ще одне важке мовне завдання. Може виявитися, що дитячі строфи практично не можна буде перекласти, хоча можна спробувати за допомогою онлайн-перекладача. Перед вами стоїть амбітний виклик – згадайте улюблені вірші та спробуйте передати своїми словами: що відбувається. Якщо ви не можете знайти слова, спробуйте розіграти сцени своїм обличчям, жестами, мовою тіла (пантоміма).

ЗАКІНЧИ...

Заверши самостійно або за допомогою близьких людей, можливо, ти знайдеш це в джерелах.

- Котилася торба
З великого горба.
А в тій торбі
Хліб-паляниця.
Кому доведеться,
Той буде жмуритися.
- Бігли коні під мостами
З золотими копитами.
Дзень, брязь — вийшов князь!
Тут циганка ворожила,
Шматок сала положила.
Ось воно є — щастя твоє!
- Раз, два, три, чотири, п'ять!
Вийшов зайчик погулять.
Як нам бути, що робити?
Треба зайчика зловити.
Будем знову рахувати:
Раз, два, три, чотири, п'ять.
Зараз я їду шукать!
- Вісім вишеньок дозріли,
Дві – ледь-ледь почервоніли,
Стала сойка щебетати,
Взялась вишні рахувати –
Полічити всі не може,
Ну, а ти їй допоможеш?
- Тікав заєць через міст.
Довгі вуха, куций хвіст,
А ти далі не тікай,
рахувати починай,
раз, два, три - вийди ти.
- Еники-беніки їли вареники.
Еники-беніки, квас:
вийшов маленький Тарас.
- П'ять зайчаток вийшли з дому.
Спершу стали по одному,
Потім - в пари, топчуть сніг,
Хто без пари - геть побіг.
- Іде коза рогата,
веде діток, кошлата.
А хто козу торкне -
того коза штурхне.
- Сидить жаба під корчем,
зачинає рити,
На кого це слово впаде -
той буде жмурити.
- Десять, дев'ять,
Вісім, сім –
Замовкає в небі грім.
Линуть хмари де-не-де.
Далі цифра шість іде.
В лузі скошена трава –
П'ять, чотири, три і два.
Після двійки – одиниця.
От і йди тепер жмуритися!
- Вісім вишеньок дозріли,
Дві – ледь-ледь почервоніли,
Стала сойка щебетати,
Взялась вишні рахувати –
Полічити всі не може,
Ну, а ти їй допоможеш?

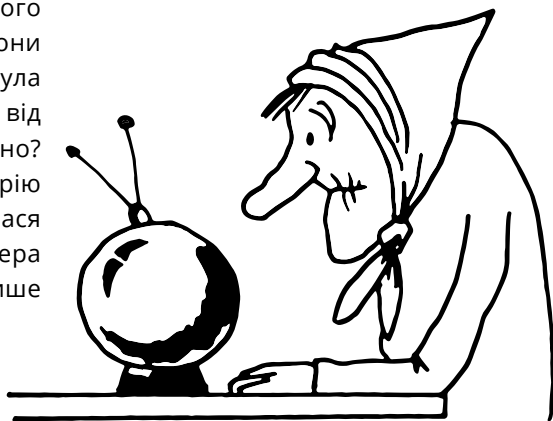
ЗАБОБОНИ

ВІРА В СИЛУ МАГІЇ. КОЖЕН ДЕНЬ

Хто не має своїх обрядів і звичаїв? Кожен має, тільки деякі не зізнаються. Людям потрібні знаки, символи. Підтримка, підтвердження, зміцнення, захист, попередження. Віра творить чудеса у будь-якій географічній широті, у будь-який час, у кожній релігії. Вірування, забобони, що передаються з покоління в покоління, глибоко вкорінені й не підлягають раціональному аналізу та аргументам. Від них важко звільнитися, бо ніколи не знаєш, що буде і як краще не наврочити. Ритуали панують в релігіях, сектах, у таємному особистому житті, у багатьох професіях. Кажуть, що актори найбільш забобонні (наприклад, вони мусять наступити на листок з текстом, якщо він впав на сцену), моряки не свистять на кораблі, продавці відкривають нові магазини в середу або суботу. Спортсмени та тренери також покладаються на магію, що тільки не робиться для перемоги: хтось одягає пальто, яке приносить вдачу, хтось не голиться в день матчу, хтось має улюблені шкарпетки чи одягає щось навиворіт. Це діє? Не діє? Немає значення. Важливо, щоб віра творила чудеса. Копняк на щастя ще нікому не зашкодив. Принаймні немає таких доказів.

СЦЕНАРІЙ (СКОРІШ ЗА ВСЕ ЧОРНИЙ)

Уяви собі, яким був би світ одного дня, якби виявилось, що забобони діють зі 100% ефективністю. Чи була б у нас свобода, незалежність від ритуалів? Було б смішно чи страшно? Можливо, це ідея для нового сценарію фільму? У такій реальності день Адася Мяучинського з „Дня дивака“ режисера Марека Котерського був би лише прелюдією.

ТЕСТ НА СОБІ

Ми можемо зробити безліч ритуалів, щоб відігнати погану силу та притягнути вдачу. Забобонів багато – таких, що приносять щастя і, на жаль, тих, що можуть викликати невдачу. Думаєш, що вони стосуються й тебе? Перевір.

Зазнач ті, що знаєш. Чи ти якогось з них ти дотримуєшся?

- Вітання через поріг
- Дарувати ножа
- Подавати сіль безпосередньо у руки
- Ставити сумки на підлозі
- Червоний бантик на дитячому візку
- Сидіти на розі столу
- Три рази плюнути через ліве плече, якщо бачиш монахинь
- Знайти чотирилисту конюшину
- Вставати з лівої ноги
- Розбите дзеркальце
- Постукати у нефарбоване дерево
- Триматися за гудзик, якщо бачиш сажотруса і подальші ритуали
- Прохід під роздвоєним стовпом (сходами, драбиною)
- Свист на човні
- В'язанка квітів і трав на даху будинку, що будується
- Перо пави
- Взуття на столі
- Невдала тринадцятка (особливо у п'ятницю)
- Підкова (значення)
- Чорний кіт перебіг дороги
- Картинка „Єврей з грошима“
- Рахувати до 10, якщо вертаєшся по щось
- Тримати за щось, або за когось кулачки
- .....
- .....

ПЕРШИЙ КРОК

Пройдіть тест і дізнайтеся, чи є подібні забобони та заклинання в обох наших країнах. Проаналізуйте тему, незалежно від того, покладаєтеся ви на таємні сили чи ні. Тримайте кулачки за мир у світі та якомога швидше повертайтеся до нормального життя.

СУПИ

МАБУТЬ НІДЕ У СВІТІ НЕМАЄ ТАКОЇ РІЗНОМАНІТНОСТІ СУПІВ, ЯК У НАС

Складно заперечити – традиційна польська вечеря починається з супу. Потім може бути ще головна страва і десерт, але суп – це основа. Ми маємо багато різновидів супів, що відрізняються у кожному регіоні. У кожного є свій улюблений суп. Хтось не уявляє дня без бульйону (є ті, хто вже їсть бульйон на сніданок), для когось існує тільки томатний суп, хто любить крем-супіз рисом, або локшиною. Варіантів безліч. Багато любителів віддають перевагу огірковому супу, інші люблять журек, капустак, борщ, фляки, квасолевий суп або чернину. Наші супи дивують іноземців, але їм смакують. І ми це цінуємо. Ми любимо супита їмо їх – що хто хоче. Вибір величезний, адже до місцевих супів долучилися також ті, що прибули з інших країн світу: фо, місо, мінестроне, біск, том кха, гаспачо, суп-гуляш, український борщ.

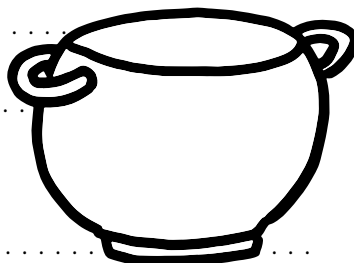
ВИКЛИК НА КОЖНИЙ ДЕНЬ

Можливо ти кинеш амбітний виклик своїй родині – кожен день інший суп! Рецептів достатньо, але для того, щоб справитися з цим завданням, має долучитися та об'єднатися вся родина. Треба запланувати та зробити покупки, почистити, порізати, приготувати, змішати та приправити. А потім просто насолоджуватися. Можна також завантажити фотографії в Instagram та опублікувати рецепти у блозі. Суп, особливо гарно поданий – оце тема!

СУП НА СЬОГОДНІ: .....

СУП НА ЗАВТРА: .....

СУП НА: .....

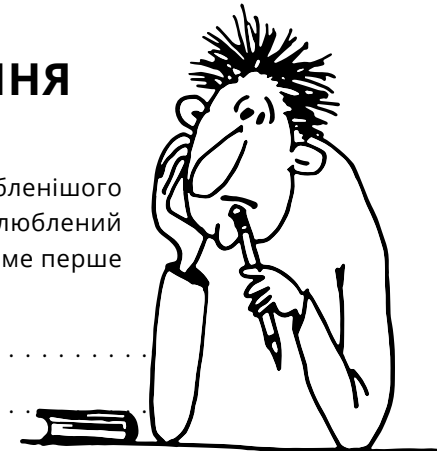

ПЕРШИЙ КРОК

Спочатку змагання: хто назве найбільшу кількість видів супів, найбільш відомих і улюблених, або тих, що менше подобаються, тих, про які чули і ще не спробували. Може ви разом приготуєте типовий польський та український суп? Можливо, придумате новий рецепт?

ОРГАНІЗУЙ ГОЛОСУВАННЯ ЗА УЛЮБЛЕНИЙ СУП

Організуй голосування щодо вибору улюбленішого супу. Запитай усіх, кого зустрінеш про його улюблений суп. Запиши результати. Цікаво, який суп займе перше місце.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

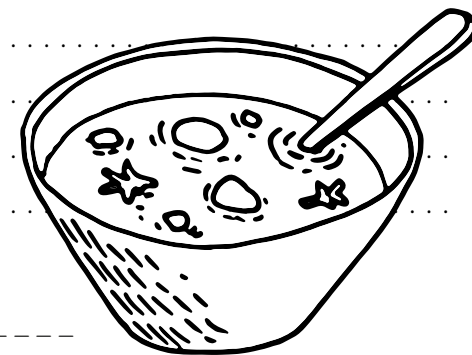
.....

.....

.....

THE WINNER IS

ДОМАШНІ ТВАРИНИ

БЕЗЦІННІ ВІДНОСИНИ

Найчастіше ми живемо під одним дахом з собаками і кішками, але є сім'ї, в яких до родинного кола приєднуються кролики, щури, хом'яки, акваріумні рибки ... Тварина вдома - це не іграшка, не примха, а повноцінний член сім'ї, за кого ми несемо відповідальність. Наші найвірніші друзі, найлояльніші товариші, дякуючи за турботу та безпечне місце, відповідають нам взаємністю, безумовною відданістю та любов'ю. Ми зобов'язані виявляти до них повагу, шанувати їхні права та потреби. Треба пам'ятати, що тварина, як і ми, має почуття та емоції.

ПЕС ЧИ КІТ

За статистикою, одинадцять із ста людей у світі мають вдома власного четвероногого приятеля, а це означає, що приблизно кожен десятий житель Землі живе під одним дахом з домашнім улюбленцем. У Польщі кожна п'ята людина має собаку, а кожна шоста - кішку.

Проведи місцеве опитування. Ти знаєш своїх сусідів, знаєш, хто щодня гуляє з собакою. Кота важче визначити, але можна, наприклад, почати розмову в ліфті, біля паркану. Перевір, порахуй, чи у твоєму безпосередньому оточенні ця статистика відповідає дійсності. А як ситуація виглядає у твоєму класі, серед друзів і знайомих поза школою?

ВЕЛИЧЕЗНА КОРИСТЬ

Тварини, яких ми запрошуємо під свій дах, дають нам безцінний пакет переваг. З ними діти вчаться відповідальності, розвивають емпатію, практикують розуміння та проявляють емоції. Люди, які живуть з домашніми тваринами під одним дахом, здоровіші та щасливіші.

Ти згідний? Назви ті величезні переваги, що дає домашній улюбленець. Чи ці переваги, на твою думку, мають ціну, чи вони безцінні?

ПЕРШИЙ КРОК

Порозмовляйте про своїх тварин, обміняйтеся досвідом та емоціями – хто вони для вас, яку радість дарують, які почуття викликають. Розкажіть один одному про свої стосунки з домашніми тваринами. Якщо у вас немає власного вихованця, можливо, ви мрієте про друзів на чотирьох лапах або про птахів, риб, павукоподібних? Якого домашнього улюбленця ви б хотіли мати? Пошукайте у своїх мовах різноманітні приказки, прислів'я, що стосуються життя, характеру та поведінки тварин. Розіграйте сценки.

СЛОВО

Тварини товаришують людям споконвіків. Спостереження за їхнім життям призвело до того, що багато висловів, формулювань, що стосуються їхньої поведінки та відносин, потрапили в розмовну мову, адже вони ідеально вписуються в наше людське життя. Обмежимося прикладами з життя собаки, такими як:

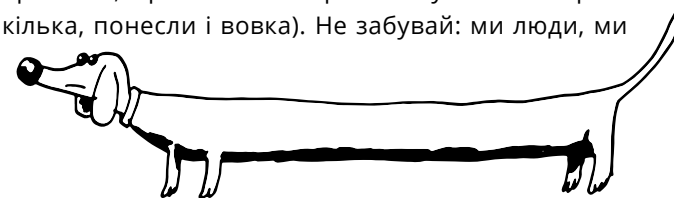
Як вийнятий з горла собаки
Крутитися, як собака хвостом
Собака садівника
Причіпитися, як ріп'ях до собачого хвоста
Гавкати на щось, як собака
Вірний, як пес
Собачий обов'язок
Братися за щось, як собака за їжака

Не для собаки ковбаса
Ходити за кимось, як пес
Жити з кимось, як пес з котом
Собачий сморід
Собаче життя
Почуваю себе, як пес
Не один пес Бурек
Заживає, як на собаці

Чи ти знаєш такі вислови? Використовуєш їх? Опиши своїми словами їх значення. Чи пригадуються тобі ситуації, в яких можна було б їх використати? Цікаво, скільки ти знаєш висловлювань про котів? У цьому тобі допоможе інтернет. Випиши якомога більше та проаналізуй.

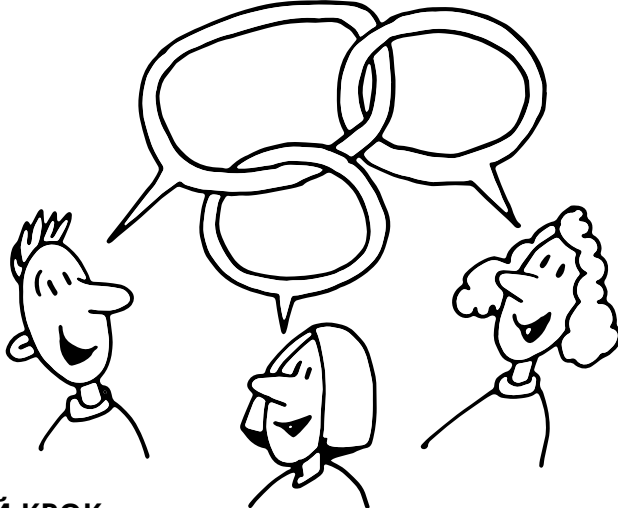
Пошукай інші звороти, прислів'я, приказки з тваринами у головній ролі (напр. Носив вовк разів кілька, понесли і вовка). Не забувай: ми люди, ми належимо до царства тварин, тому й маємо стільки спільного.

ВВІЧЛИВІ СЛОВА

БУДЬ ЛАСКА. ДЯКУЮ. ВИБАЧТЕ

Чарівні слова можуть творити чудеса. Приємно, коли приємно. Це набагато краще, ніж коли неприємно. Хтось не згодний? Іноземці, які приїжджають у Польщу, помічають, що польська вулиця сумна. Тобто люди сумні, егоцентричні, замкнені до інших та не дуже привітні. Це, звісно, стереотип, але, враховуючи всі застереження щодо такої узагальнюючої думки, важко не погодитися. Ми швидше за все здивовані, коли зустрічаємо доброту, ніж вважаємо це нормою. Ми підозріло дивимося на того, хто йде вулицею і посміхається. Про що йдеться? Він щось хоче? Може божевільний? Наші емоції та реакції на оточення схожі на ланцюжок. Доброзичливість заразлива, так само як і злоба. У нас є вибір. Дослідження показують, що привітні, доброзичливі люди живуть довше. Якщо магічні слова можна використовувати як ключ до успіху, давайте вживати їх. Доброта нічого не коштує. Дякую. Будь ласка. :)

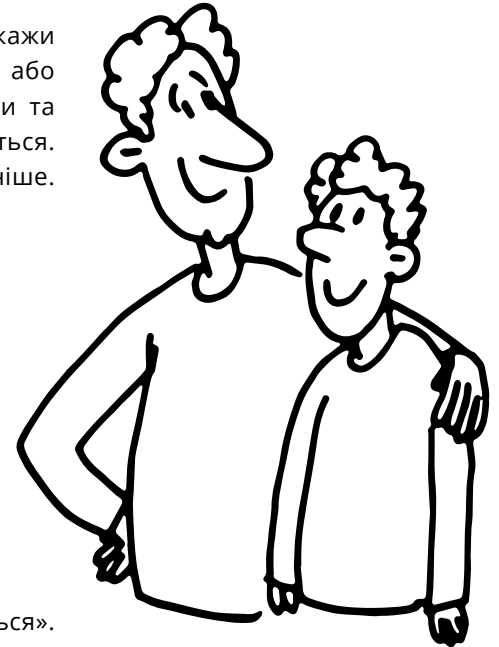
ПЕРШИЙ КРОК

Складіть разом контрольний список красивих жестів/слів / поведінки. Підготуйте двомовний плакат, що буде нагадувати про те, як багато є способів, щоб зробити приємно.

ПОЛЬОВА ВПРАВА

Ідеш вулицею, стоїш у черзі до каси, чекаєш автобуса. Привід для посмішки не потрібний.

Посміхнися комусь без причини. Скажи щось приємне комусь, кого ти знаєш, або не знаєш. Яка різниця? Запитай згоди та обійми. Спостерігай. Люди відкриються. Посміхнеться. І вже буде приємніше. Спробуй. Можливо це спрацює.

ТЕХНІЧНА ВПРАВА

Наш мозок реагує на сигнали, він діє за схемою, тому ним можна позитивно маніпулювати. Коли ми посміхаємося, куточки уст піднімаються вгору.

Не маєш настрою, щоб посміхатися? Візьми олівець або соломинку. Поклади горизонтально у рот. Кутики піднімуться і твій мозок «посміхнеться». Твій настрій покращиться. Спробуй перед дзеркалом.

НОВЕ ВІДКРИТТЯ

Можливо світ був би кращим, якби ми були добріші один до одного? Щодня. Кинь собі виклик – щодня, наприклад протягом тижня, я прокидаюся і посміхаюся всім навколо. Вдома, у ліфті, у трамваї, в школі. Побачиш, як буде приємно.

